Jaargang 116. Zondag, 3 Mei 1857. No. 53.

GRONINGER COURANT.

ALGEMEEN DAGBLAD

voor de Stad en Provincie Groningen.

Bij deze Courant is verzonden *Bijblad* no. 6, inhoudende: *Verslag van de handelingen van den Gemeenteraad van Groningen en der Staten Generaal.*

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *Groningen* zijn voornemens, door hunnen GECOMMITTEERDE, bij enkele Inschrijving, aan te besteden:

Het BOUWEN van eene HOUTEN DRAAIBRUG over de tweede Onstwedder doorsnijding in den weg langs de Oostzijde van het *Stads-Musselkanaal*, met bijlevering van alle MATERIALEN.

De Voorwaarden van Aanbesteding, benevens de Teekening, zullen van heden ter lezing en inzage liggen ter SECRETARIJ dezer Gemeente, terwijl tevens nadere inlichtingen zijn te bekomen ten KANTORE van Mr. J. L. TRIP, Rentmeester van de *Stads Veenen* en *Ter Apel*, in de Heerestraat te *Groningen*, en bij den Heer R. REIJNDERS, S.z., Opzigter van de Stads Veenen te *Stads-Kanaal*.

De op Zegel geschreven INSCHRIJVINGSBILJETTEN, ingerigt overeenkomstig de algemeene Voorwaarden der Bestekken van Uitbesteding ten behoeve der Gemeente *Groningen*, moeten vóór of uiterlijk op **Maandag den 4den Mei 1857** aan het Raadhuis worden bezorgd.

De opening dier Biljetten en de provisionele toewijzing aan den laagsten Inschrijver, onder nadere goedkeuring, zal in het openbaar plaats hebben op **Dingsdag den 5den Mei 1857**, des voormiddags te tien uur, in een der Vertrekken van het Raadhuis.

GRONINGEN, 17 April 1857.

Burgemeester en Wethouders: J. SLOT.
De Secretaris: HORA SICCAMA.

HERIJK VAN MATEN.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *Groningen* brengen bij deze ter kennis van de belanghebbenden, dat de **HERIJK** der **INHOUDSMATEN** voor **DROOGE- en VOCHTWAREN**, en van de **KORENSCHALEN**, in deze Gemeente zal plaats hebben:

voor de Ingezetenen wonende in de letters N, O, P, Q, R en S, van den 4den tot en met den 8sten Mei e.k.;

voor die in de letters T, U, V, W, X, IJ en Z, van den 11den tot en met den 15den Mei e.k.

De belanghebbenden worden ten ernstigste gewaarschuwd, om op de hierboven vastgestelde tijden hunne Maten ter Herijk aan te bieden, ten einde zich vrij te waren van de straffen, op hun verzuim ten deze bepaald bij Koninklijk besluit van den 30sten Maart 1827 (*Staatsblad* no. 13).

Zij worden voorts opmerkzaam gemaakt, dat de Maten, alvorens ter IJking te worden aangeboden, behoorlijk moeten worden **schoongemaakt.**

GRONINGEN, 13 April 1857.

Burgemeester en Wethouders: J. SLOT.
De Secretaris: HORA SICCAMA.

AANGIFTE VOOR DE KERMIS.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *Groningen* verwittigen degenen, die op de aanstaande **KERMIS** eene PLAATS verlangen voor eene HOUTEN of LINNEN KRAAM, eene OVERDEKTE of ONOVERDEKTE TAFEL of STAL, of op den OPEN GROND, dat zij zich moeten aangeven bij den MARKTMEESTER, die daartoe zitting zal houden in het RAADHUIS alhier op **MAANDAG** den 4den Mei 1857, des voormiddags van negen tot twaalf uur en des namiddags van vier tot zes uur; — bij welke Aangifte het STEDE- en WAAKGELD terstond zal moeten worden voldaan; — voorts dat, in gevolge art. 3 van het Reglement op het houden der Kermissen te *Groningen*, gepubliceerd den 9den Januarij 1840, tot de LOTING, welke gehouden zal worden op WOENSDAG den 6den Mei aanstaande, *niet* zullen worden toegelaten:

1) Degenen die verzuimd hebben bovengemelde Aangifte te doen;

2) Degenen die het verschuldigde Stede- en Waakgeld niet dadelijk bij de aangifte ter bekoming eener Standplaats hebben betaald; — en eindelijk, dat het, in gevolge art. 37 van het gemelde Reglement, niet dan in bijzondere gevallen, doch nimmer na het inluiden der Kermis, door Burgemeester en Wethouders vergund mag worden op de aanstaande Kermis voor te staan aan iemand die aan de Loting geen deel genomen heeft.

Wijders wordt ter kennis van de belanghebbenden gebragt, dat, overeenkomstig art. 30 der Wet van den 21sten Mei 1819 (*Staatsblad* no. 34), de Marktmeester op de Markt geen Patentpligtige ter uitoefening van zijn' Handel of Bedrijf, hetzij met of zonder Loodsen, Tenten, Kramen of Stallen, zal mogen toelaten, tenzij hem, Marktmeester, gebleken zij, dat deze daartoe van een Patent is voorzien.

GRONINGEN, 20 April 1857.

Burgemeester en Wethouders: J. SLOT.
De Secretaris: HORA SICCAMA

Groninger Straatvuilnis.

PUBLIEKE VERKOOPING (de laatste gedurende dit voorjaar) op DONDERDAG den 7den Mei 1857, ten Huize van K. J. NEVEN, te *Hoogezand.*

NIEUWSTIJDINGEN.

NOORD-AMERIKA.

Men weet dat het zuiden en noorden der Vereenigde Staten als 't ware in twee vijandige kampplaatsen tegenover elkander staan, altijd gereed om tegen elkander op te trekken, zoo dikwijls het de verdediging of afschaffing der slavernij geldt. Die strijd was het vooral die de verkiezingen van den nieuwen president der Unie beheerschte en die door de benoeming van den heer *Buchanan* ten voordeele der zuidelijke of slavenstaten is beslist. De tegenstanders der slavernij vreezen dan ook, en niet zonder grond, dat de slavenstaten allengskens zullen worden vermeerderd, en die vrees is het die hen bewogen heeft eene vereeniging tot stand te brengen ten einde de pogingen der andersdenkenden te neutraliseren. Deze »kolonisatie-maatschappij", waarvoor reeds een kapitaal van 2 millioen dollars is bijeengebragt, heeft ten doel om de noordelijkste slavenstaten tot vrije staten te maken, en wel door het aankoopen van gronden en het daarop vestigen van vrije arbeiders. De ondervinding heeft toch geleerd, dat overal de slavenarbeid door den vrijen arbeid wordt vermeesterd. Aan het hoofd dezer maatschappij staat de heer *Eli Thayer*, uit Massachusetts, die in een prospectus het doel nader uiteenzet en tot deelneming oproept allen welke in de zege van vrijheid over slavernij belang stellen. Een aanvang zal worden gemaakt met den aankoop van de oostelijke streken van Virginië, waar het klimaat voor het gestel der Europesche landverhuizers niet nadeelig is.

Natuurlijk vinden deze plannen grooten tegenstand bij de slavenhouders, en hunne pers heft dan ook al dadelijk bij het bekend worden van het prospectus een vervaarlijk geschreeuw daartegen aan. »Wanneer," roept de *Enquirer of Richmond*, »Virginië de plaats is welke zich de heer *Eli Thayer* heeft uitgekozen, dan waagt hij het inderdaad den leeuw in zijn hol op te zoeken. Wij zullen niet noodig hebben het dappere volk van dien staat op te wekken om die lieden naar behooren te ontvangen. Het volk van Virginië zal zich niet onttrekken aan den onaangenamen pligt van ladingen teer aan te koopen en alle ganzen in den staat van veeren te berooven, ten einde daarmede alle die Yankees te versieren, die ons met hun bezoek bedreigen. Het plan hebben zij wel opgevat, maar hun zal de moed ontbreken om het uit te voeren." Op eene andere plaats wordt de onderneming genoemd eene »piraten-expeditie tegen den vrede en de welvaart der Unie."

De strijd dreigt dus met nieuwe woede los te barsten, en niet alleen in Virginië, ook in de wetgevende vergadering des lands zullen weldra weder de voor- en tegenstanders der slavernij hunne zaak bepleiten.

Men zal zich namelijk herinneren, dat het hoogste regtscollegie van de Vereenigde Staten onlangs heeft beslist, dat een slaaf in eenen slavernij werkenden staat geen vrij man wordt, hoe lang hij er ook verblijf houdt; dat iemand van Afrikaansche afkomst in de Unie nooit het burgerregt erlangen kan; en dat de wetgevende magt der Unie onbevoegd is om eenig gedeelte van haar grondgebied voor de slavernij te sluiten. Men vreesde dadelijk, dat deze stap van de voorstanders der slavernij reactie zou te weeg brengen, en de jongste berigten uit New-York melden dat in de beide kamers der wetgevende magt van dien staat door eene commissie eene wet voorgedragen is, die juist het tegendeel van die geregtelijke uitspraak vaststelt.

Met belangstelling zal voorzeker de uitslag van dezen dubbelen strijd worden te gemoet gezien.

— Volgens brieven uit Havanna, hebben de door den kapitein-generaal *Concha* uitgezondene commissarissen de op de eilanden ten zuiden van Cuba aanwezige guano onderzocht en een zeer gunstig rapport daarover uitgebragt. De voorraad moet als het ware onuitputtelijk zijn en de kwaliteit der guano op sommige plaatsen beter dan de beste Peruaansche.

NEDERLANDSCH OOST-INDIË.

De volgende mededeelingen over den gang der zaken in Ned. Indië, met de jongste mail ontvangen, zijn afkomstig van het departement van koloniën en worden door de *Staatscourant* medegedeeld. Ze toonen allen den loffelijken ijver door het tegenwoordig bestuur aangewend tot verbetering en ontwikkeling der aan hetzelve toevertrouwde landen en volken.

»De geodesische opname der residentie Cheribon zoo goed als voltooid zijnde, schijnt de Regering het plan te hebben, met het daardoor geoefend personeel eene gelijke opname der residentie Banjoemaas te doen uitvoeren.

Men verneemt dat de Regering heeft besloten voortaan geene tabaks-contracten op Java meer uit te geven noch de bestaande te verlengen. De reden hiervan zou zijn, dat de ondervinding in Rembang geleerd heeft, dat de bevolking zeer genegen is den tabak voor de Europesche markt uit eigen beweging aan te planten, zoodat alle dwang in dit opzigt ophouden en het beginsel van vrijen arbeid reeds op dat voor de Europesche markt zoo gewild product in toepassing kan worden gebragt.

Van de aanwending der onlangs voltooide en reeds geopende irrigatiewerken in de residentie Soerabaija wordt, naar men berigt, het beste resultaat verwacht. Men hoopt daardoor de vreeselijke overstroomingen aan den eenen en het gebrek aan water aan den anderen kant, over eene groote uitgestrektheid lands, te kunnen voorkomen.

Ter voorkoming van het gebrek van djattihout, waarvan het gebruik jaarlijks toeneemt, heeft de Regering sedert verscheidene jaren den aanplant van djattiboomen op Java bevolen. Men verneemt dat, voor het regensaizoen van 1856 op 1857 last is gegeven tot het aanplanten van 2,026,012 boomen. Daardoor zal het getal achtereenvolgens in de verschillende residentiën aangeplante boomen bedragen 18,451,603.

Ook is, bij wijze van proef, de aanplanting bevolen van een aantal walikoekoen-boompjes, eene zeer gezochte houtsoort, die echter door de uitkapping in de bosschen van Rembang op gemakkelijk toegankelijke plaatsen schaarsch wordt.

Het in 1856 voor de Minahassa van Menado vastgestelde personeel moet onlangs in werking zijn gebragt. Men verwacht de gunstigste gevolgen van dezen maatregel, waardoor eene nijvere en voor veel ontwikkeling vatbare bevolking onder een bestuur is gebragt, dat goede waarborgen voor de uitoefening van alle takken van beheer oplevert.

Ook voor de Lampongsche districten, nog onlangs ten prooi aan geweldenarijen, moord en plundering, doch waar de rust en veiligheid door de kracht onzer wapenen is hersteld, zullen, ook ter ontwikkeling van landbouw en industrie en daaruitvolgende vermeerdering van welvaart in die gewesten, de middelen van bestuur worden uitgebreid.

Inmiddels zijn tot bevestiging van het wettig gezag twee aarden versterkingen opgerigt aan de noordoostzijde van den berg Radja-Bassa, als eene te Tjempaka, in de nabijheid der grensscheiding van de margas Negara-Ratoe en Dantaran, en eene te Ketimbang, in de marga Radja-Bassa.

De waarneming van het civiel gezag in de vier marga's Waij-orang, Radja-Bassa, Dantaran en Negara-Ratoe is voorloopig opgedragen aan den kapitein der infanterie *A. W. T. H. Tuckermann* en, onder hem, in de twee laatstgenoemde marga's, aan den 1sten luitenant der infantrie *S. H. von Frankbergen Ludwigsdorff*.

Er schijnt ook bij de Regering het voornemen te bestaan om de katoenteelt in de Lampongsche districten op te wekken. Met dat doel is waarschijnlijk den hortulanus van 's lands plantentuin te Buitenzorg, *Teijsmann*, eene commissie derwaarts opgedragen. Door het welslagen van dien maatregel zou gewis eene zeer nuttige en gewenschte zaak tot standgebragt worden, en vermits de katoen in de aan de Lampongs grenzende residentie Palembang zeer goed gelukt, laat het zich aanzien dat het doel der Regering wel zal worden bereikt.

Op het eiland Nias gaat de invloed van het bestuur goed vooruit. Daardoor is een einde gemaakt aan de veeten tusschen de radja's van Fadoro, Singedeassi, Batohosi en Oraheli, die een gedeelte van het eiland in gestadige onrust hielden. Al deze hoofden hebben gehoorzaamheid aan het gouvernement beloofd.

Men verneemt ook dat het plan bestaat om de binnenlanden tusschen Benkoelen en Palembang van gouvernementswege meer naauwkeurig te doen onderzoeken. Hierdoor zal de rust in deze rijke streken bevestigd en de handel met de kustplaatsen aanzienlijk bevorderd kunnen worden.

Uit andere gedeelten van Nederlandsch Indië zijn geene belangrijke tijdingen vernomen.

Van zeeroof hoort men weinig; hoezeer dit wel gedeeltelijk zal zijn toe te schrijven aan het saizoen, mag men ook met grond aannemen dat de ijverige bekruising door Zr. Ms. oorlogsschepen de roovers minder stout maakt.

Men verneemt ook dat het voornemen bestaat, gezamenlijk met het gouvernement der Philippijnsche eilanden, de roovers van den Solok-archipel in hunne schuilhoeken aan te tasten.

Het leggen van de telegraaflijn over Java is weder hervat. Wegens het regensaizoen had men dezen arbeid eene poos moeten staken. Men heeft zich echter dien tijd ten nutte gemaakt tot het planten van boomen waaraan de lijn gehecht wordt. Het vooruitzigt bestaat dat de lijn binnen korten tijd over geheel Java in werking zal zijn."

CHINA.

Uit de jongste berigten uit China blijkt, behalve het reeds medegedeelde, verder nog, dat niet alleen tegen de Europeanen, maar zelfs tegen de Chinezen welke met »de Barbaren" in handels- of andere betrekkingen staan, door het gepeupel, op aanstoken der mandarijnen, wraak wordt geoefend. Zoo zijn den 8sten Maart te Whampoa drie Chinesche kooplieden om deze reden onthoofd en is te Hongkong de winkel in brand gestoken van den bekenden bakker *Alum*, die, zoo als men weet, in der tijd beschuldigd werd de Europeanen door zijn brood te hebben willen vergiftigen. Het schijnt dat zijne onschuld voor het oog der Europeanen, eene zware schuld is voor het oog der Chinezen.

Volgens omstandige berigten omtrent het gebeurde te Serawak, op Borneo, schijnt het als of de verbittering der Chinezen aldaar niet tegen de Europeanen of de Engelschen in het algemeen, maar bepaaldelijk tegen den heer *James Brooke* en zijne handlangers gerigt was.

De *Times* maakt een brief bekend van sir *James Brooke* zelven. Volgens zijne berekening, waren er van de bevolking van tusschen 4- à 5000 Chinezen, niet meer dan 2000 aan de slagting ontkomen en van deze bestond ongeveer de helft uit vrouwen en kinderen.

Het is eene opmerkelijke daadzaak, dat, in weerwil van den tusschen Engeland en China uitgebroken oorlog, de landverhuizing van Chinezen vooral naar Australië zeer sterk is. Van de in het vorige jaar uit Hongkong geëmigreerde 14,460 Chinezen ging de grootste helft naar Australië, tegen de 5000 werden naar Californië, 200 naar Havanna en 800 naar Singapore verscheept. Voor het eerste kwartaal van dit jaar zal het aantal koelies die alleen door den agent te Hongkong worden uitgeklaard, meer dan 10,000 bedragen, van welke minstens 7,500 naar Australië zijn gegaan.

Bijna elke post uit China levert echter nieuwe bewijzen dat de handel met Chinesche koelies een schandvlek is voor de beschaving. Daarom is 't ook geen wonder, dat er zoo dikwijls oproeren van die Chinezen tegen de Europesche bezetting der schepen uitbreken. Wel bestaan er wettelijke bepalingen op het transport van landverhuizers, maar men schijnt er niet de hand aan te houden, en daarom is dan ook het vervoer der koelies uit China met gelijke afschuwelijkheden verbonden als dat der negers uit Afrika.

Een voorbeeld uit velen. Wij ontleenen het aan de *Singapore Free Press* die het in de navolgende bewoordingen mededeelt. Den 15den Maart kwam te Singapore eene boot aan, waarin zich bevonden de eerste stuurman en zes passagiers van het Peruaansche schip *Carmen*, die het volgende verhaalden: De *Carmen* zeilde van Swatow op den 1sten Maart naar Callao met 200 Chinesche koelies en zeven passagiers. Den 8sten Maart op de hoogte van de Great Natunas gaf de tolk kennis dat de koelies voornemens waren zich van het schip meester te maken, waarop maatregelen werden genomen om zich van hen te verzekeren. Den volgenden dag was alles oogenschijnlijk stil, tot men brandalarm hoorde roepen, en bespeurde dat eenige der koelies brandend stroo in het ruim hadden geworpen, waarschijnlijk met het doel de bemanning, tijdens deze met blusschen bezig was, van hunne hoede te brengen. Dit gelukte echter niet, daar de bemanning zich wapende, de koelies naar beneden dreef en de luiken sloot. De pogingen tot blussching bleven vruchteloos en twee booten werden uitgezet, waarin de officieren, de bemanning, de zeven passagiers en de tolk plaats namen en afstaken. Daar er echter geene zeilen in de booten waren, naderde de kapitein met eene derzelve, waarin behalve hij, zich nog twaalf of dertien man bevonden, het schip, om te beproeven zeilen te krijgen; doch op het oogenblik dat de boot op zijde van het schip kwam, zonk dit, en men vooronderstelt dat de boot, door de zuiging, met het schip te gelijk te gronde ging, daar men niets meer van haar zag. Al de koelies kwamen met het schip om. De overblijvende boot zette koers naar Singapore en de zich daarin bevindende personen bereikten eindelijk, na veel te hebben geleden door het gebrek aan water en levensmiddelen, die plaats. Eene kanonneerboot werd uitgezonden in de rigting van het oosten, in de hoop dat de boot met den kapitein en de overige personen hare vernieling mogt ontkomen zijn en hulp noodig hebben.

RUSLAND.

De regering heeft het met Japan gesloten handelsverdrag openbaar gemaakt. Het bestaat uit 9 artikelen. De havens van Simoda, Hakodadi en Nagasaki zijn voor den Russischen handel geopend.

De Russen worden in China volstrekt niet meer gespaard dan de andere Europeanen, wat dezer dagen in Engelsche dagbladen is beweerd. In brieven uit Petersburg leest men, dat de bemanning van het Russisch fregat *Aurora*, dat den 11den Maart op de reede van Hongkong het anker wierp, aan wal mishandeld is geworden, hoewel zij alleen gekomen was met het doel om water in te nemen. Hieruit blijkt, dat de Chinezen op alle Europesche natiën, zonder onderscheid, verbitterd zijn.

Het verbod van uitvoer van goud uit Rusland is opgeheven.

— Uitvoerige berigten uit Circassië van den 28sten Maart verspreiden eenig meer licht over den toestand van dat land en den invloed, welken *Mehemet*-bey en zijne soldaten (Polen), die met de bekende Engelsche stoomboot *Kunguroo* zijn overgebragt, aldaar kunnen uitoefenen.

Vooreerst is daarin geenerlei spraak van de zoogenaamde overwinningen, op de Russen behaald, waarvan het *J. de Const.* in der tijd heeft opgesneden. Tot dusver hebben *Mehemet*-beij en zijne voornaamste officieren niets anders gedaan dan pogingen aangewend, om zich op goeden voet te stellen met de voornaamste hoofden der Circassiërs. Een van hen is de bekende *Sefer*-pacha, die, na langen tijd oorlog met de Russen gevoerd te hebben, genoodzaakt is geworden, om naar Trebisonde terug te keeren. Hij heeft in der tijd geweigerd *Omer*-pacha te volgen na diens terugtogt, en niet gehoorzamende aan de bevelen der Porte, heeft hij zich sedert het sluiten des vredes naar zijne bergen teruggetrokken. *Sefer*-pacha, die talrijke verbindtenissen heeft met de groote familiën van westelijk Kaukasië, behoort aldaar tot de aristocratische partij, terwijl daarentegen zijn mededinger en tegenstander *Naib*-pacha, de onderbevelhebber van *Schamyl*, tot de partij des volks behoort, maar daarentegen uitgestrekten invloed bezit. Naar het schijnt, zoude het *Mehemet*-bey gelukt zijn, *Sefer*-pacha en *Naib*-pacha de noodzakelijkheid van eenig bewind te doen gevoelen en zoude op den 5den April te Touabs eene bijeenkomst van deze hoofden plaats hebben, waarvan men goede verwachtingen koesterde, zoodat men hoopte weldra den veldtogt tegen de Russen met goed gevolg te zullen kunnen openen. Men weet echter dat de Russen onderrigt en goed op hunne hoede zijn.

TURKIJE.

Sedert den 30sten April j.l. is de overeenkomst tot sluiting der Turksche zeeëngten, die op het Parijsche congres als een deel van het vredesverdrag gesloten is, door de Porte in werking gebragt; zij heeft verboden des nachts eenig schip door de Dardanellen te laten varen; maar hierop is eene uitzondering gemaakt ten gunste van die schepen onder Engelsche, Fransche of Oostenrijksche vlag, welke brievenmalen aan boord hebben, zullende deze op ieder uur van den nacht of van den dag die zeeëngte mogen doorvaren.

— De gouverneur van Bosnië, *Mehemed*-pacha, heeft uit eerbiediging van de godsdienstige gevoelens der Christenen bevolen, dat de tot dus verre op Zondag gehouden markten voortaan op Woensdag zullen worden gehouden. De Christenbevolking ontving dezen maatregel met blijdschap en erkentelijkheid.

GRIEKENLAND.

De Koning *Maximiliaan* van Beijeren bevindt zich tegenwoordig te Rome. Volgens brief uit Munchen, zoude de reis des Konings naar Italië ook een staatkundig doel hebben. Daar hij zijne broeders, de prinsen *Adalbert* en *Luitpold*, niet kan overhalen om voor hunne reeds geborene of nog ter we-

reld komende kinderen van de R.-Katholijke leer af te zien, ten einde het erfregt op den Griekschen troon in het huis Wittelsbach te houden, zoude de Koning zich naar Rome begeven hebben, in de hoop den Paus toegevender te zullen vinden, of om met dezen een middel tot schikking uit te denken. Te Florence had hij met eene soortgelijke bedoeling den groothertog van Toskane, vader van de prinses *Luitpold*, willen zien. Daar echter deze stappen geen resultaat hebben opgeleverd, heeft de Koning zijn eerste reisplan gewijzigd en besloten, om, voor dat hij naar Athene ging, te Parijs den Keizer *Napoleon* te gaan raadplegen ten aanzien van de wijzigingen, die men zoude kunnen brengen in de Grieksche grondwet betreffende de geloofsbelijdenis, welke de Grieksche souvereinen zouden moeten hebben. Wat echter dit laatste betreft, is het niet te denken, dat de Grieken zich hiertoe zouden laten vinden, en in dit opzigt zouden zij allerwaarschijnlijkst door Rusland ondersteund worden.

ITALIË.

Paus *Pius IX*, zelf in vroegeren tijd een gelukkig beoefenaar der poëzij, heeft bevolen dat een gedenkteeken voor zijnen lievelingsdichter, den beroemden *Torquato Tasso*, opgerigt zal worden.

— Het Napelsche gouvernement schijnt in de stemming des publieks reden tot nieuwe voorzorgmaatregelen te zien: het heeft aan de jongelieden van de provinciën des rijks verboden de hoogeschool te Napels te bezoeken, met uitzondering van drie provinciën, welke het naast bij de hoofdstad liggen.

— Sardinië geeft zich tegenwoordig alle moeite om zelfs den schijn eener demonstratie tegen Oostenrijk te vermijden. Zoo heeft de Sardinische senaat zonder eenige discussie en bij geheime stemming het wetsontwerp aangenomen betreffende het versterken van Alessandria, hetwelk, zoo als men weet, tot zulke levendige discussiën in de Kamer van Afgevaardigden aanleiding had gegeven vóór de afbreking der diplomatische betrekkingen.

— Te Triëst worden thans 15,000 centenaars gebrokene ijzeren kanonnen, bommen en kogels, afkomstig uit de Krim, ter verkoop aangeboden. Hoe vele millioenen gl. en hoe vele menschenlevens zullen die wel gekost hebben?

ZWITSERLAND.

In de laatste dagen had het Zwitsersch vraagstuk reeds eene geheel voldoende rigting aangenomen. Men berigt thans uit Bern, dat de schikkingsvoorstellen ten slotte bepaald door Zwitserland *zijn aangenomen*. De aanneming door Pruissen kan nu elken dag worden te gemoet gezien, en daarmede zal deze zaak beëindigd wezen, die, eerst een zeer ernstig aanzien nemende, sinds geruimen tijd de diplomatie heeft kunnen bezig houden.

DUITSCHLAND.

Het Pruissische Heerenhuis heeft het wetsontwerp tot verbod van het doen van betalingen in buitenlandsche bankbiljetten goedgekeurd, alleen met deze wijziging, dat de wet niet vóór den 1sten Januarij a.s. in werking zal komen.

Het Heerenhuis heeft voorts met 83 tegen 3 stemmen het voorstel aangenomen van den heer *Stahl*, de strekking hebbende dat de regering met hare Duitsche bondgenooten voortgaan zal de regten van de hertogdommen Holstein en Lauenburg tegen Denemarken te beschermen, op den voet waarop zij bij de bondsconstitutie gewaarborgd zijn.

— De Dantziger zakkedragers hebben onlangs den arbeid gestaakt, omdat men hun geen hooger loon wilde toestaan. De handel liet daarop, per spoortrein, een aantal zulke werklieden uit Elbing komen, die dadelijk aan 't werk gingen en zeer tevreden waren met het loon dat de Dantzigers weigerden. Die maatregel trof doel en verscheidene onwilligen namen de zakken weder op, terwijl de hardnekkigsten wel tot hetzelfde besluit zullen komen, als zij zien, dat men hunne hulp des noods kan ontberen.

't Eenigste waarover zij zich nu bekommeren, is de vraag: »zullen die Elbingers ook blijven?"

Aan de schoenmakers-gezellen, die in 't Nassausche om dezelfde redenen, loonsverhooging, een congres hielden, daarna te Frankfort terugkeerden en aan de poort door de gendarmerie werden gearresteerd, is gevraagd: of zij, tegen het gewone loon, het werk weder wilden opvatten. Zoo niet, dan zou men hen gezamenlijk over de grenzen brengen.

Men meldt nog niet wat hun antwoord is geweest.

— De Keizer van Oostenrijk heeft bevolen dat een onderzoek worde ingesteld of het niet doelmatig zoude zijn alle nieuwe ondernemingen door actiën-maatschappijen te schorsen, ten gevolge van de geldcrisis. De uitslag van het onderzoek zal spoedig worden bekend gemaakt.

DENEMARKEN.

De rijksraad heeft in zijne zitting van den 25sten April het ontwerp van wet, waarbij aan de opbrengst der kapitalisatie van den Sondtol eene bepaalde bestemming gegeven wordt, met eene kleine meerderheid van stemmen aangenomen, nadat het op voorstel van eene commissie der vergadering eene belangrijke wijziging ondergaan had. Het bepaalt thans dat die gelden, als voortkomende uit een domein van het koningrijk, uitsluitend ten voordeele van hetzelve en dus niet van de hertogdommen besteed zullen worden. Dit besluit is vooral bij den tegenwoordig reeds bovendien zoo gespannen toestand zeer te betreuren; de gemoederen in de hertogdommen zullen door deze nieuwe verongelijking slechts te meer worden verbitterd.

GROOT-BRITTANJE.

Het nieuwe Parlement is Donderdag bijeen geweest en heeft den heer *J. Evelijn Denison*, den kandidaat van het ministerie tot speaker of voorzitter van het Lagerhuis gekozen. De oppositie had geen kandidaat tegen hem overgesteld. Nadat de leden hunne eeden hadden afgelegd, zijn zij weder uiteengegaan tot aan de eigenlijke opening van het Parlement op Donderdag den 7den Mei, wanneer de troonrede zal worden uitgesproken.

— De hertogin *van Glocester*, tante van Koningin *Victoria*, is in den vroegen morgen van Donderdag den 30sten April, in den ouderdom van 81 jaren overleden. Zij was de eenige die van de vele kinderen van *George III* nog was overgebleven.

— De Koningin-weduwe van Frankrijk *Maria Amelia* is door den Koning der Belgen uitgenoodigd tot bijwoning der echtvereeniging zijner dochter, prinses *Charlotte*, met den aartshertog *Ferdinand Maximiliaan* van Oostenrijk. Denkelijk zal zich de geheele familie van *Orleans* tegen de maand Junij in België vereenigen. De hertog en de hertogin *van Aumale* worden uit Sicilië, de hertog en de hertogin *van Montpensier* uit Spanje, de hertogin van *Saksen Coburg* uit Duitschland te gemoet gezien, en wat men ook van verdeeldheid tusschen de Koningin-weduwe van *Orleans* en de overige leden van genoemd geslacht gezegd moge hebben, zij zal insgelijks niet ontbreken, waar het de viering eener huiselijke familie-gebeurtenis geldt. Sommigen denken zelfs, dat haar verblijf in België een geruimen tijd duren zal, tot stilzwijgende wederlegging van het gerucht, dat zij zich met der officieren van haar huis in den echt wil begeven.

— In eene te Londen gehoudene vergadering van de koninklijke maatschappij voor de aardrijkskunde hield sir *John Davis* eene verhandeling over China, waarin hij de vijandschap, die de Chinezen de Engelschen toedragen, verklaarde door de gematigdheid waarmede zij in den laatsten krijg werden behandeld, en zeide dat te Shanghai en in andere gedeelten van China, alwaar de magt van Engeland zich goed deed gevoelen, de Engelschen gevreesd en geacht waren, en dat op het einde van den jongsten oorlog de Chinezen zelfs behulpzaam waren om de Engelsche kanonnen tegen hunne eigene steden te rigten. Sir *Davis* hoopte dat al de Chinesche kustbooten, welke zonder onderscheid op rooverij uit zijn, vernietigd mogten worden, zoodra de kanonneerbooten aangekomen waren.

De heer *Crawford* sprak vervolgens meer ten gunste van de Chinezen, en ook ter gunste van den opiumhandel, waarvan het bedrag jaarlijks 60 millioen guldens beloopt. Spr. veroordeelde den kreet tegen den opiumhandel en was van gevoelen, dat de opium minder gevaarlijk is dan conjac en jenever, en dat men even zoo goed eischen kon de wijnteelt in Frankrijk te verbieden, als de papaver in Indië.

FRANKRIJK.

Het Wetgevend Ligchaam zet zijne werkzaamheden in stilte voort. Zijne openbare bijeenkomsten hebben in deze wetgevende zitting nog weinig belangrijks opgeleverd, maar op de afdeelingen en commissiën der vergadering houden zich onafgebroken met gewigtige werkzaamheden bezig. Evenwel schijnt het nu reeds zeker, dat de duur der zitting ook ditmaal weder den door de constitutie gestelden termijn van drie maanden zal overschrijden, en dat de sluiting door den Keizer tot de eerste dagen van Junij verschoven zal worden, opdat de kamer tijd hebbe om de staatsbegrooting en andere aanhangige zaken te kunnen afdoen. De ontbinding van het Wetgevend Ligchaam en deszelfs vernieuwing door algemeene verkiezingen zou dan van zelf ook vertraagd worden.

Men verwacht eerstdaags bij het Wetgevend Ligchaam nog verscheidene voordragten van het gouvernement, daaronder eene waarbij het noodige geld voor het aankoopen en herstellen van *Napoleons* woon- en grafplaats op St. Helena beschikbaar gesteld wordt.

— De staatsraad beraadslagt thans over een ontwerp van wet, strekkende om het octrooi der bank van Frankrijk, hetwelk met het jaar 1857 afloopt, met dertig jaren en dus tot het eind van 1887 te verlengen, onder voorwaarde hoofdzakelijk, dat de bank haar kapitaal met honderd millioen francs vergroote en deze som, tegen ontvangst van staatsschuldbrieven uit de amortisatie-kas, in de schatkist storte, en dat zij aan het rijk, op loopende rekening en op onderpand van schatkistbiljetten, gelden ten bedrage van hoogstens tachtig millioen francs voorschiete.

— De Russische bevelhebbers, die in den Krim-oorlog beroemd zijn geworden, bevinden zich thans bijna allen in Frankrijk; alleen prins *Gortschakoff* ontbreekt, om de gezamenlijke chefs hier bij elkander te zien. Behalve de generaals *Todtleben*, *Luders* en *Dannenberg*, is ook de generaal *Liprandi* te Parijs aangekomen. Generaal *Luders* heeft te Versailles eene woning gehuurd en is voornemens zich daar geruimen tijd te vestigen.

Grootvorst *Konstantijn* van Rusland is Donderdag namiddag te Parijs aangekomen. Hij was vergezeld van prins *Napoleon*. Langs de boulevards zag men overal vlaggen wapperen.

Het verdient opmerking, hoe zeer aan den grootvorst niet alleen, maar ook aan zijne officieren in alles inzage wordt verleend. Aan generaal *Todtleben* is inzage gegeven van alle fortificatiewerken en van alle verdere plannen bij de genie aanwezig ter verdediging van de zeekusten. Dit is iets anders dan de geheimhouding, die de kleingeestigheid alleen nog in vele zaken tracht te behouden en voor te staan; eene geheimhouding, die, in onze eeuw zoo misplaatst, geene voordeelen, maar alleen nadeelen kan na zich sleepen.

De Engelsche gezant, lord *Cowley*, gaat nog niet naar Londen, zooals eerst zijn plan was. De keizerlijke regering moet zich in de zaak gemoeid hebben en den wensch hebben geuit, dat die tijdelijke verwijdering niet mogt plaats hebben, om althans den schijn te vermijden eener minder welwillende verhouding jegens den Russischen grootvorst.

— De Fransche regering heeft besloten tot het zenden naar de Chinesche wateren van het stoomfregat *l'Audacieuse*, met sterke detachementen marine-soldaten. De admiraal *Guerin*, welke over de Fransche station in die wateren het bevel voert, heeft nieuwe instructiën bekomen omtrent hetgeen hem te doen staat na de aankomst van den admiraal *Rigault de Genouilly* met diens smaldeel. Vermoedelijk is aan deze beide vlootvoogden eene uitgebreide volmagt gelaten, uit hoofde van den verren afstand. Van sommige zijden wordt zelfs verzekerd, dat hun de vrijheid is gelaten, om, 't zij alleen, 't zij met de Engelsche vloot, de rivier tot Peking op te varen en de hoofdstad te bombarderen, ten einde de regering des Keizers te noodzaken tot het aanknoopen van regtstreeksche onderhandelingen met het keizerlijk Fransche bewind.

BELGIË.

Dingsdag heeft de heer *Vervoort* in de Kamer van Afgevaardigden het woord gevoerd tegen het wetsontwerp betreffende de instellingen van liefdadigheid. Deze afgevaardigde heeft zich hoofdzakelijk ten taak gesteld de wederlegging van de door den heer *de Liedekerke* in de vorige zitting aangevoerde bewijsgronden, en dezen spreker onder anderen verweten, dat hij geheel ten onregten den strijd op het godsdienstige terrein had overgebragt. Volgens den heer *Vervoort*, moest men de aangelegenheid der openbare liefdadigheid geheel afgescheiden beschouwen van de godsdienst, en behoorde men zich uitsluitend met bezwaren van wettelijken en regtskundigen aard bezig te houden. Op dien grond heeft hij de voordragt bestreden, als strijdig met de beginselen van het burgerlijk wetboek zoowel, als met de grondslagen der constitutie.

De door dezen liberalen spreker te weeg gebragte indruk is zoo groot geweest, dat de heer *Malou*, de rapporteur der commissie voor dit onderwerp, reeds dien zelfden dag het woord heeft gevoerd, niettegenstaande hij aanvankelijk had verklaard, met de verdediging van het ontwerp te zullen wachten tot dat al de bezwaren, welke tegen hetzelve bestonden, zouden zijn ontwikkeld. Deze hoofdleider der clericale partij in de Kamer heeft uiteengezet, dat de voordragt, zoowel wat haren geest aangaat, als in hare voornaamste bepalingen, overeenkomstig is met de verordeningen, waarbij de openbare liefdadigheid wordt geregeld in Frankrijk, in Nederland en in Sardinië.

Na den heer *Malou* heeft de heer *Moreau*, een der liberale afgevaardigden, het woord gevoerd en de voordragt bestreden, op grond, dat zij strijdig is, zoowel met de algemeene burgerlijke wet, als met de constitutie. Het regt om vrijelijk de liefdadigheid uit te oefenen, behoort, volgens dezen spreker, door dezelfde wettelijke bepalingen te worden geregeld, als de overige constitutionele vrijheden; maar, dus heeft hij gezegd, de wet en de constitutie zijn twee zaken, welke de voorstanders van de goederen in de doode hand en van de kloosters den grootsten schrik aanjagen.

— Op de Belgische stoomboot *Leopold I*, welke den 18den April van Antwerpen met 800 landverhuizers naar New-York vertrokken is, heeft op Paasch-Zondag onder het scheepsvolk een hevig gevecht plaats gehad, waarbij verscheidene gewond zijn. Zes der belhamels, waaronder een Zeeuwsch matroos, die door dronkenschap aanleiding heeft gegeven tot het gevecht, zijn gearresteerd en in de stadsgevangenis te Antwerpen opgesloten.

NEDERLAND.

's GRAVENHAGE, 1 Mei.

Bij kon. besluit van den 26sten April, is benoemd tot regter in de arr.-regtbank te Amsterdam mr. *P. J. Suringar*, thans regter in de arr.-regtbank te Hoorn.

— Bij kon. besluiten van den 24sten en 27sten, is benoemd tot ontvanger der directe belastingen en accijnsen in de stad en ambt Vollenhove, de heer *A. Engelenburg*, thans ontvanger te Druten; en is aan den heer *J. P. Mol* eervol ontslag verleend als ontvanger te Gilze.

— Aan de Tweede Kamer is een adres ingediend door den heer *ten Hagen*, drukker en uitgever van *l'Echo Universel*, zich beklagende over ongelijkmatige toepassing der zegelwet op de advertentiën.

— Door het ministerie van koloniën heeft ter algemeene kennis gebragt, dat bij het ministerie van koloniën *geene* inschrijvingsbiljetten zijn ingeleverd tot het aangaan eener overeenkomst met de Regering, ten doel hebbende het daarstellen eener maandelijksche pakketvaart tusschen Nederland en Java, op de voorwaarden, behoorende bij des ministers aankondiging van den 28sten Maart j.l.

Naar men intusschen verneemt, hebben eenige achtingswaardige mannen uit Amsterdam en Rotterdam, vereenigd, ter kennis van den minister van koloniën gebragt, dat zij, voor het geval, dat geene aanbiedingen op de voorwaarden, omschreven in de *Staats-Ct.* van den 24sten Maart, mogten zijn gedaan, bereid zijn, om met z. exc. te onderhandelen over het tot stand brengen van eene maandelijksche stoompakketvaart tusschen Nederland en Java.

— De *Staats-Ct.* van gisteren bevat een kon. besluit van den 25sten April, waarin wordt bekrachtigd een reglement voor het kon. instituut voor de marine te Willemsoord. Bij dit reglement is bepaald, dat de adelborsten voor de Nederlandsche marine, voortaan hunne opleiding niet meer te Breda maar te Willemsoord zullen ontvangen; dat de bestaande inrigting voor het onderwijs voor de adelborsten te Willemsoord den naam zal voeren van het koninkl. instituut voor de marine en bestemd is tot opleiding van jongelingen tot officieren bij de marine, het corps ingenieurs, en tot ingenieurs van scheepsbouw.

— Naar wij vernemen, is de concessie voor den aanleg van den Zeeuwsch-Limburgschen spoorweg INGETROKKEN.

(*N. N.Brab. Ct.*)

— Dezer dagen zijn andermaal berigten ontvangen nopens de wijze waarop de gelden, door de maatschappij van tijd tot tijd naar Suriname tot vrijkoop van slaven overgemaakt, besteed werden. Daaruit blijkt, dat gedurende het jaar 1856 eene som van *f* 7,300 besteed is geworden, die strekte om 39 slaven tot den vrijdom te helpen.

's HERTOGENBOSCH, 28 April.

De vereenigde commissie van rapporteurs tot de gemeentebegrooting over het loopende dienstjaar heeft haar verslag op die begrooting uitgebragt en daarbij voorgesteld, om, reeds te beginnen met het loopende jaar, den hoofdelijken omslag af te schaffen en van den 1sten Julij a.s. de belasting op het gemaal wederom in te voeren; van de 15 leden (de raad is zamengesteld uit 19) waren 11 voor de weglating van dien omslag en de wederinvoering van het gemaal, omdat de ondervinding heeft doen zien, dat dit middel het verkieslijkste is, en daarenboven 1100 ingezetenen, waaronder ruim 540 kiezers, bij adres om die wederinvoering gevraagd hebben. Terzelfder gelegenheid werd ook voorgesteld, dat de raad zal terugkomen op zijne besluiten tot afschaffing der belastingen op de brandstoffen en de bouwmaterialen, welke middelen alsnog in werking zijn, en die mede behouden. Daarentegen werd de voordragt gedaan om de marktgelden, thans ter markt geheven wordende, op de eerste levensbehoeften af te schaffen, ook omdat, sedert de ontvangst niet meer aan de poorten plaats heeft, maar op de markt, zij niet meer aan het doel beantwoordt.

HARDERWIJK, 30 April.

Er heerschte gisteren wederom eenig misverstand tusschen de militairen bestemd voor Indië. Een Duitscher, die het mes tegen eenen Zwitser getrokken had, vlugtte in eene geslotene burgerwoning, en werd door een twintigtal Zwitsers daar vervolgd en niet onbelangrijk verwond, terwijl de bewoonster, met eene zuigeling alleen te huis, onder de voeten raakte en hevig ontstelde door dit onverwacht tooneel. Met behulp der buren en eene patrouille raakten die ongenoode gasten uit haar huis. Het gelukte de politie en de militaire magt verder de rust te bewaren, terwijl de belhamels na onderzoek en aangifte van den burgemeester, door den kommandant ernstig zijn gestraft en de veroorzaakte schade is vergoed. Voorts is er last gegeven, om gedurende den tijd dat het garnizoen wederom zoo talrijk blijft, na twee uur des middags even als voor een paar maanden patrouilles te laten gaan, ofschoon men vrij zeker is, dat de geschillen thans zijn bijgelegd.

LEEUWARDEN, 1 Mei.

Ten gevolge van het bedanken van den heer *Smeding*, is de gemeenteraad gisteren ten vierdemale overgegaan tot de benoeming van eenen wethouder, en is nu daartoe benoemd de heer *J. J. Bruinsma*. Van dit besluit zal aan den benoemde, die in de vergadering niet tegenwoordig was, mededeeling worden gedaan.

Voorts is in die zitting, op voorstel van burg. en weth., besloten, dat de plaatselijke directe belasting, onder den naam van hoofdelijken omslag, ten behoeve dezer gemeente, voor het jaar 1857, zal worden geheven tot een bedrag van *f* 55,000.

ASSEN, 2 Mei.

J.l. Woensdag is te Westervelde in 73jarigen ouderdom overleden de heer mr. *Johannes Tonckens*, ridder van de orde van den Ned. Leeuw, lid van de prov. staten van dit gewest en oud lid van het collegie van ged. staten, een man van strikte eerlijkheid, begaafd met een scherp oordeel en uitgebreide kennis. De belangen, zoowel van de provincie als van den landbouw, vonden in hem steeds een warm verdediger.

GRONINGEN, 2 Mei.

De hooge raad heeft bij een arrest van gisteren den 1sten dezer in zake de vordering van schipper DE GROOT tegen de stad Groningen de cassatie verworpen, omdat feitelijk door het hof is beslist dat het ongeval niet door nalatigheid of verzuim der stad is veroorzaakt.

— Ten einde de meest mogelijke zekerheid te bekomen dat de aanvoer van door longziekte besmet rundvee ten publieken verkoop kan worden geweerd, hebben ged. staten, na ingenomen advies van de commissie van landbouw in dit gewest, bij besluit van den 30sten April vastgesteld de navolgende verordening op het houden van veemarkten en veeverkoopingen, ten aanzien van de toelating daarop van rundvee:

Art. 1. Geen rundvee zal op de veemarkten of op veeverkoopingen in deze provincie, voor zoo verre, wat die verkoopingen betreft, vee van elders is aangevoerd, worden toegelaten, dan op vertooning van een certificaat, waarvan een model bij dit besluit is gevoegd, afgegeven door den burgemeester of een lid van den gemeenteraad, of van een gedelegeerde, door het bestuur, alwaar zich het vee bevindt, houdende, met opgave van het geslacht, den ouderdom, de kleur van het haar en de merken van het rund, tevens de verklaring des eigenaars van de plaats of plaatsen, waar hetzelve zich de vier laatste maanden heeft bevonden, en dat het gedurende gedachten termijn met geen door longziekte besmet of daarvan verdacht vee in aanraking is geweest.

Eene gegevene vergunning tot invoer van rundvee van buiten de provincie, afgegeven door den heer commissaris des Konings, zal als certificaat gelden, voor zoo verre daarbij als plaats van bestemming is aangewezen die, waar de markt of verkooping gehouden wordt.

De bepalingen op het certificaat, bij deze verordening gemaakt, zijn op de gezegde vergunning toepasselijk.

Art. 2. Bij twijfel of onzekerheid omtrent de juistheid en deugdelijkheid der verklaring des eigenaars, in art. 1 bedoeld, kan de afgifte van het certificaat worden uitgesteld en een nader onderzoek ingesteld.

Zoo bij dit onderzoek de vereischte zekerheid niet is verkregen, wordt het certificaat geweigerd.

Art. 3. De eigenaars, geleiders of oppassers van vee op markten of verkoopingen zijn gehouden, aan allen, die bevoegd zijn om het toezigt op de naleving dezer verordening te houden, hetzij van wege het rijk, de provincie of gemeente aangesteld, op aanvrage het vorenbepaalde certificaat te vertoonen.

Bij weigering of nalatigheid in de vertooning van gezegd certificaat, en zoo ook bij gemis daarvan, of wel dat de identiteit van het rund, waarvoor het strekt, niet genoegzaam blijkt, wordt ten aanzien van het vee gehandeld, zoo als bij art. 10 van het reglement ter voorkoming van het overbrengen en voortplanten der heerschende longziekte onder het rundvee is voorgeschreven.

Art. 4. Het besluit van gedeputeerde staten van den 5den September 1848, no. 24, wordt ingetrokken en buiten effect gesteld.

Art. 5. Deze verordening treedt in werking op Maandag den 11den Mei dezes jaars.

— De heer T. F. UILKENS, predikant te Wehe, president van de maatschappij van land- en tuinbouw *de Marne*, is benoemd tot correspondent van het tuinbouwkundig genootschap in het arrondissement van Meaux in Frankrijk.

— Nog altijd blijven de brandbrieven in den wandel, in weerwil van de strenge straffen, die op de schrijvers worden toegepast. Nu weder is, naar men verneemt, bij den heer G. HEGGE, te Wildervank, een brandbrief ontvangen van een kolonist uit Veenhuizen, met de bedreiging hem het huis in brand te zullen steken, zoo hij hem geen *f* 50 zond.

— Uit *Winsum* wordt ons het volgende berigt toegezonden:

De komst van eenen kleinen wereldburger had eene algemeene verstoring in de verhuisboedels te Winsum en Obergum ten gevolge.

De geëxamineerde, geautoriseerde en voormaals gepriviligeerde vroedvrouw der gemeente had de aardigheid juist op den morgen van den eersten Mei van een zoon te bevallen en hierdoor haar vertrek van de oude in eene nieuwe woning onmogelijk te maken. Dit had ten gevolge, dat de huurder harer oude woning nu in de zijne moest blijven en deszelfs opvolger even zoo; terwijl zij, die bevorens hunne mobilaire have schoongemaakt, ingepakt en tot verhuizing in gereedheid gebragt hadden, nu met onvergenoegde gezigten dien warboedel aanstaren, hoogst ontevreden met die ongeschikte, onverlangde komst van dezen spruit.

— Blijkens missive van de kon. Hannoversche landdrostei te *Aurich*, d.d. 29sten April, is de in- en doorvoer van rundvee uit Nederland in en door de provincie Oostfriesland tot nadere beschikking geheel verboden, en zulks op straffe van vijftig thaler of eene daarmede in evenredigheid staande gevangenzetting. Dien ten gevolge zal ook van wege het bestuur in deze provincie geen vergunning meer worden verleend tot den *in- en doorvoer van rundvee in dit gewest*, hetwelk bestemd is voor de provincie Oostfriesland, noch voor Oldenburg, waar een gelijk verbod van invoer bestaat.

Wij hebben reeds met een woord gesproken van het rapport der commissie, in der tijd benoemd om te onderzoeken of, en zoo ja, in welken zin, een voorstel zal worden gedaan omtrent de middelen tot bestrijding of uitroeijing van het misbruik van den sterken drank. Dat rapport is, bij monde van den heer VAN BOSSE, in de zitting der Tweede Kamer van l.l. Woensdag uitgebragt. De daarbij voorgestelde conclusie zal nader worden behandeld.

De commissie vangt aan met de reden van haar bestaan in het geheugen te roepen, daarin bestaande, dat, bij gelegenheid van de discussie over de conclusie van het adres van mr. A.

BIJBLAD No. 6.

VERSLAG

Behoort bij de Groninger Courant van 3 Mei 1857, no. 53.

VAN DE HANDELINGEN VAN DEN GEMEENTERAAD VAN GRONINGEN EN DER STATEN GENERAAL.

Gemeenteraad van Groningen.

Zitting van Zaturdag den 2den Mei.

Aanwezig: de heeren SLOT, TRIP, OUDEMAN, MULLER, ROELFSEMA, DOORNBOSCH, VAN HOUTEN, DE SITTER, CREMERS, MESDAG, EDELINCK, SWAAGMAN, VAN SWINDEREN, GEERTSEMA, DOMMERING, VAN HEIJNINGEN BOSCH, WICHERS, DE LA FAILLE, QUINTUS en VAN IMHOFF.

In behandeling wordt genomen:

1) *Rapport op het adres van den heer* W. J. ROELFSEMA *over den eigendom van een stuk grond achter zijne behuizing.*

De heer ROELFSEMA zal zich van de stemming hierover onthouden; hij meent echter een paar opmerkingen te moeten in het midden brengen tegen het rapport, zich overigens voorbehoudende om, bij aanneming van het rapport, zoo te handelen als hij zal vermeenen te behooren.

Hierop wordt overeenkomstig de conclusie van het rapport, houdende afwijzende beschikking op het adres, besloten. Verder wordt besloten eveneens afwijzend te beschikken op de adressen van de wedw. M. J. SLADOOT en U. W. DIJKSTRA, op grond dat de gemeente zich het gebruik van bedoeld stuk grond wil voorbehouden.

2) *Ontwerp-reglement op het toezigt der huizen van ontucht in deze gemeente.*

De voorzitter stelt voor, in besloten vergadering de inlichtingen aan te hooren, die door een lid nader omtrent deze zaak zullen worden gegeven.

De heer WICHERS meent, dat de zaak geschikt is voor eene behandeling in de afdeelingen.

Besloten het een met het ander te verbinden en eerst de inlichtingen aan te hooren om dan tot de behandeling in de afdeelingen te besluiten.

3) *Herbesteding van den walmuur bij Kijk-in-'t Jatsboog.*

De voorzitter zegt, dat deze werken nu voor de derde maal zijn uitbesteed; dat nu slechts een biljet is ingekomen van H. B. HARKEMA voor *f* 16,500, en stelt voor het werk aan dezen te gunnen. — Toegestaan.

4) *Herstelling van de ijzeren draaibrug voor Apoort.*

Het in de vorige zitting uitgebragt advies luidde: »te besluiten, dat burg. en weth. worden gemagtigd om de noodige maatregelen te nemen tot verbetering der bedoelde draaibrug, in voege nader zal blijken, en dat zij inmiddels worden geautoriseerd tot het leggen eener noodbrug."

De heer SWAAGMAN maakt hoegenaamd geene zwarigheid deze opdragt aan burg. en weth. te doen. Hij meent evenwel te moeten waarschuwen om niet dan in de uiterste noodzakelijkheid over te gaan tot het wegnemen der ijzeren liggers, iets waartoe de bouwmeester wel schijnt over te hellen.

De heer MESDAG zegt vernomen te hebben, dat burg. en weth. zich voorstellen een noodvoetbrug te leggen. Als de kosten niet al te zeer verschillen, zou hij wel in bedenking willen geven eene noodrijbrug te leggen. Bij de verbazend drukke passage en de vele ongelegenheden der stremming, zal dit denkbeeld zeker eene nadere ontwikkeling behoeven.

De heeren TRIP, DOMMERING en SWAAGMAN wijzen op het bezwaar aan eene rijbrug verbonden; de eerste, wegens de groote kosten daarvan; de beide anderen, wegens de moeijelijkheid van passage voor rijtuigen, ook wanneer al een rijbrug gelegd werd. De voorzitter zegt nog, dat vroeger gebleken is, dat de passage over de brug voor Kranenpoort het bezwaar van de stremming grootendeels wegneemt.

De heer GEERTSEMA wijst hierna op het verschil van zienswijze, dat er tusschen den bouwmeester en andere deskundigen schijnt te bestaan over de geheele herstelling der brug, wat het wegnemen der liggers betreft.

De heer TRIP verklaart, dat daartoe nimmer zou worden overgegaan zonder dat de raad nader was gehoord. De opdragt strekt zich nu alleen uit tot eenige voorloopige maatregelen, die, naar 't oordeel van alle deskundigen, in allen gevalle moeten worden gedaan, nl. de venieuwing der hardsteenen die gebroken zijn en de verbetering van het spoor.

De voorzitter is van een ander gevoelen en wil, voordat eenige herstellingen worden gedaan, hebben uitgemaakt, hoe de geheel brug in goeden staat zal kunnen worden gebragt, zoo de nu beoogde herstellingen blijken niet voldoende te zijn. Hij vreest anders, dat onnoodige kosten zullen worden gemaakt.

Over dit verschil van gevoelen ontstaan eenige verdere discussiën, waarbij de leden der commissie verklaren, dat er nu nog van niets anders kan sprake zijn dan van het herstellen van de hardsteenen en de verbetering van het spoor. Mogt dit niet voldoende zijn, dan moeten de onderscheidene plannen van 't geen den raad daarna te doen staat worden onderzocht.

De heer WICHERS meent, dat er bezwaarlijk een einde aan de beraadslagingen zal komen, als nu reeds wordt besproken, wat er zal gebeuren als de verbeteringen die men nu op het oog heeft, blijken onvoldoende te zijn. Op dit oogenblik is alleen de vraag, of burg. en weth. zullen worden gemagtigd om de noodige maatregelen tot verbetering te nemen.

De voorzitter merkt hierop aan, dat burg. en weth. toch dienen te weten, hoever zich die magtiging uitstrekt. Hij geeft voorts in overweging de opdragt te doen aan burg. en weth. »in overleg met de bestaande commissie."

De heer OUDEMAN stelt er belang in te weten, hoever de autorisatie gaat. Hij stelt daarom voor, de onbepaalde woorden van de voorgestelde conclusie nader te praeciseren door deze bijvoeging: »door het inbrengen van twee stukken hardsteen en het leggen van een nieuw spoor en de verder daarmede noodzakelijk in verband staande veranderingen, met verdere opdragt om, indien de brug daarna niet goed mogt werken, nadere voorstellen te doen opmaken en in den raad te brengen."

De heer TRIP zegt, dat het genoeg gebleken is, dat noch burg. en weth. noch de commissie verder willen gaan dan volstrekt noodig is en niet meer willen herstellen dan datgene wat in allen gevalle moet worden hersteld en waaromtrent alle deskundigen het eens zijn. Daarom, meent hij, mogt de raad hun wel eenig vertrouwen schenken en behoefde hen niet te binden door bepaalde bewoordingen.

De heeren CREMERS en OUDEMAN meenen, dat hier geen kwestie is van vertrouwen.

De voorzitter stelt hierop eerst voor, uit te maken, of de opdragt zal worden gedaan aan burg. en weth. alleen of aan hen en de commissie gezamenlijk.

De heeren QUINTUS en VAN HOUTEN verklaren zich er tegen, dat ook nog de bestaande commissie hiermede zal worden belast. Wanneer alleen de gebrokene hardsteenen hersteld en het spoor wijder gemaakt zal worden, dan is het niet noodig daarmede nog, behalve het dagelijksch bestuur, anderen te belasten.

De heer TRIP zou, wanneer de commissie zich onttrok, willen voorstellen, de uitvoering der opdragt alleen aan den burgemeester op te dragen. Daar hij zelf te veel prijs stelt op de medewerking der commissie heeft hij, nu dit zich bepaald verklaart ongenegen te zijn mede te werken, geene vrijheid te stemmen voor de conclusie, hoezeer vroeger mede door hem voorgesteld.

Ten slotte wordt de conclusie van de commissie met de bijvoeging van den heer OUDEMAN in stemming gebragt en aangenomen met 19 stemmen tegen 1, van den heer TRIP.

5) *Rekening van ontvangst en uitgave der schutterij over* 1856. — Wordt goedgekeurd en zal aan Ged. Staten worden opgezonden.

6) *Onderhandsche verkoop van grondpachten te Nieuwe Schans.*

De voorzitter zegt dat over deze zaak nog niet is beslist. Hij stelt voor haar te stellen in handen der commissie die belast is geweest met het onderzoek van te verkoopen gemeente-eigendommen. — Hiertoe wordt besloten.

7) *Overschrijving uit den post voor onvoorziene uitgaven op de begrooting van* 1857 *op dien voor het gebouw der academie Minerva van de som van f* 15,625, zijnde aankoopsprijs van het huis der erven MESDAG. — Burg. en weth. worden daartoe gemagtigd.

8) *Verzoek van* J. VAN DER LAAN *om eene heemstede te Stadskanaal in erfpacht te bekomen.* — Toegestaan, onder goedkeuring van Ged. Staten.

9) *Rapport nopens een aan te leggen kunstweg van Smilde over Norg naar Groningen*, bij monde van den heer TRIP. — Burg. en weth. van Norg hadden voorgesteld dat de gezamenlijk bij dezen weg betrokken gemeenten eene overeenkomst zouden teekenen om dien weg gemeenschappelijk te leggen, zullende ieder gemeente naar de lengte van den weg door hare gemeente in de kostee moeten dragen. Dit voorstel is aan de commissie niet wenschelijk voorgekomen; zij vreest dat daaruit onnoodige moeijelijkhedek zullen voortspruiten. Zij wil daarom dien weg afzonderlijn door iedere gemeente hebben gelegd. Het is haar niet gelukt, reeds een bepaald plan, wat den weg door deze gemeente betreft, te kunnen overleggen, daar zij gestuit is op al te hooge eischen der regthebbenden op den grond in deze gemeente. De commissie adviseert om in dien geest aan burg. en weth. van Norg te antwoorden.

Daar deze zaak eenige spoed vereischt, wordt het rapport dadelijk in behandeling genomen en zonder beraadslaging overeenkomstig de conclusie besloten.

10) *Bestek eener publieke uitbesteding van eene gaskuip en gashouder.* — Ter visie.

Daar nog iets in besloten vergadering moet worden afgedaan wordes de deuren gesloten.

Tweede Kamer der Staten Generaal.

Zitting van Woensdag den 29sten April.

De beraadslagingen over de conclusie van het rapport der commissie tot onderzoek van het reglement op de drukwerken in Ned. Indië worden voortgezet.

De heer *Groen van Prinsterer* stelt voor die conclusie aldus te wijzigen, dat de woorden: »met uitdrukking van de overtuiging der Kamer, dat het reglement op de drukwerken in Indië eene herziening behoort te ondergaan", wegvallen en zij alzoo luide: »dat van het verslag der commissie een afschrift aan den minister van koloniën zal gezonden worden."

Bij de toelichting van zijn amendement maakt de heer *Groen* vooraf eenige opmerkingen nopens zijn standpunt. Hij was steeds van oordeel dat er onderscheid moet bestaan tusschen de drukpers in Indië en de toelating van Nederlandsche drukwerken aldaar. In de tweede plaats wenscht hij, dat de censuur, de critiek dezer Kamer, door geenerlei grenzen worde beperkt, dan alleen hierdoor, dat er gezorgd worde dat zij zich door geen onbillijk en voorbarig oordeel late medeslepen, en dat het oordeel der Kamer in verband sta met ons constitutioneel staatsregt. In de derde plaats moet hij zeggen, dat hij geen onvoorwaardelijk voorstander van het reglement is, veelmin van de eerste nota van toelichting, de echtheid daarvan nu nog daargelaten. Hij merkt ook op dat hij geen onvoorwaardelijk vriend is der koloniale oppositie; maar hij voegt er bij, dat zij veel nut heeft gedaan en dat zij niet kan worden geweerd. Hij gelooft dat men de koningin der aarde het beste dient, door hare onwaardige dienaars te straffen; hij voegt er echter bij, dat men de oppositie niet moet weren maar moet weerleggen.

Spr. komt nu tot de conclusie der commissie; deze strekt tot herziening van het reglement. Maar wat beteekent dat? Enkel herziening, of wel afkeuring van het reglement, of censuur van den minister in den zin van *censura morum?* Of beteekent het ook dat de Kamer zal verklaren, dat het reglement is in strijd met den zin en geest van art. 110 regeringsreglement; of nog meer, dat er is gehandeld *in fraudem legis?* Spreker vraagt dus, of het de strekking der conclusie is om deze beschuldigingen te bekragtigen door een vonnis van deze Kamer? Hij ziet in de conclusie een zeer sterken aanval op den minister en meent, dat de aanneming daarvan zal wezen een vonnis en dan vraagt hij, of het geoorloofd is door dergelijke conclusie aldus een vonnis te strijken over eene zaak van zooveel belang; want, als het waar is, dat hier in *fraudem legis* is gehandold, dan zou de wet op de ministeriële verantwoordelijkheid te pas komen, terwijl men evenwel den minister de waarborgen dezer wet ontneemt. Men stelle zich deze vraag ter beantwoording voor: niet of het voorkomt dat het reglement in strijd is met art. 110, maar wel of dit is bewezen, of het ontwijfelbaar is uitgemaakt en of ontwijfelbaar bewezen is, dat de minister met boos opzet heeft gehandeld. Men vrage zich verder af: of uit de nota van toelichting is op te maken, dat de minister een preventief systeem ter sluiks heeft willen invoeren.

Hij is verder van oordeel, dat de minister het middel gevonden heeft om de onbelemmerde toelating van Nederlandsche drukwerken en tegelijk handhaving der openbare orde en rust te vereenigen en doet daarbij uitkomen, dat de minister zeer juist gevraagd heeft, in welken zin de herziening zal moeten plaats hebben. Wat nu het amendement van den heer *Hoynck van Papendrecht* betreft, dit is eene stellige afkeuring van de handelwijze des ministers en verklaart uitdrukkelijk, dat er behoefte is aan eene regeling van dit onderwerp bij de wet. Spr. zal niet spreken over den zin van het woord *behoefte*, in art. 59 der grondwet; hij vraagt alleen, of het nu niet zou kunnen gebeuren, dat men vroeg: of dan de Tweede Kamer sedert 1848 zooveel legislatief vermogen ten aanzien van het moederland betoond heeft, dat zij ook nu nog den last van wetten te maken, ook voor de koloniën, moet op zich nemen. Spr. vraagt, of er nog niet vele wetten zijn, waaraan Nederland behoefte heeft, en of het niet beter zou zijn voor te zorgen, dat de regterlijke organisatie en het lager onderwijs in gereedheid werden gebragt.

Met het amendement van den heer *Hoynck* is hij in zoo ver ingenomen, dat het is duidelijk en opregt: doch de conclusie der commissie komt hem even erg voor als de aanneming van het amendement van den heer *Hoynck*. Spreker zegt, dat het ontegensprekelijk is dat de conclusie groot gewigt heeft: namelijk de herziening van een reglement, dat nauwelijks door een koninklijk besluit is gearresteerd; de afkeuring van 's ministers handeling wordt daarin zoo sterk mogelijk uitgesproken; in en buiten de Kamer zal men er die beteekenis aan geven; hij is het eens met den heer *Nolthenius*, die deze conclusie noemde een politieke stormran.

Vervolgens beantwoordt spreker de rede van den heer *Dullert* van gisteren, die de politieke strekking der conclusie ontkende. Wordt de conclusie aangenomen, dan zal de oppositie een groote triomf hebben behaald. Spr. zou haar willen zeggen: maak van uwe overmagt gebruik, maar niet tegen het belang van het moederland en de koloniën: maak er mit billijkheid gebruik van. Spr. vraagt, of de Kamer het regt heeft zoodanig vonnis over den minister te vellen en of dit een wenschelijk antecedent zou daarstellen. Spreker vraagt, of ook, indien er door den minister een politieke feil is begaan, het dan in ons belang is om die feil in het volle licht te stellen en of het niet veeleer goed ware om die feil te bedekken. We hebben hier te doen, zegt spr., met een koloniaal belang, met de Oost-Indiën, waar het zoozeer aankomt op de handhaving van den eerbied voor bestaande magten. Spr. moe hierbij een triviaal spreekwoord van toepassing maken, namelijk: die zijn neus schendt, schendt zijn aangezigt. Hij is ten slotte van oordeel, dat eene herziening van het reglement een nadeeligen indruk zal maken voor de handhaving van ons gezag in Indië.

De heer *van Hoëvell* vraagt, of de minister van koloniën zijn reglement heeft afgeschreven van een plakkaat van den hertog *van Alva*, of een dergelijk stuk, als de minister tegen de koloniën rigt, tegen Nederland heeft uitgevaardigd in bloeimaand van 1570, zonder dat hij er baat bij gevonden heeft om Nederland voor den Koning van Spanje te behouden. Spr. toetst verder het reglement aan de voorschriften der wet, aan art. 110 regerings-reglement. En dan is zijn oordeel, dat het reglement de door den wetgever daar te stellen regelen verre voorbij streeft, en dat het aan den anderen kant niet regelt wat regeling behoeft. Wat het eerste betreft, merkt spr. op, dat de Europesche (Nederlandsche) maatschappij in Indië niet dergelijke belemmeringen noodig heeft, als het reglement haar oplegt, maar veeleer aanspraak heeft op welwillende behandeling. Maar de regeling moest vooral geschied zijn met het oog op de Indische maatschappij. Dit is niet genoeg gedaan. Het is juist eene hoofdfeil van dit reglement, dat het geene onderscheiding maakt tusschen de geschriften in Oostersche en Westersche talen. De Chinezen bijv. oefenen de drukpers op zeer eenvoudige wijze uit. Hunne geschriften, op Java gedrukt, kunnen het meeste kwaad doen, en daartegen waakt het reglement niet. De Chinees heeft zijn toestel in zijn eigen huis. Dat moest onder controle staan, gelijk dit ook in Britsch-Indië gebeurt, waar men overigens volstrekt niet bevreesd is voor de vrijheid van drukpers.

De heer *Sloet tot Oldhuis* zegt, zich te schamen, dat hij hier moet optreden als een verdediger van de miskende vrijheid der drukpers. Hij meent intusschen, dat het reglement goede zijden heeft. Het opent hier te lande de oogen voor 't streven dergenen, die, gelijk de heer *van der Brugghen* deed, vroeger aan de Kamer toeriepen: verwerp alles wat van die (liberale) zijde komt. Het heeft daarenboven de oogen geopend der Europesche bevolking van de Oost, die zich tot de Kamer wendt om hulp tegen de willekeur van den minister. Hij verheugt zich daarover en verwacht daarvan goede gevolgen, omdat daardoor 't leven van die kleine tot dus verre gedrukte Europesche maatschappij zal worden opgewekt.

Een derde voordeel is, dat deze beraadslaging de gelegenheid geeft om de ware staatkundige geaardheid van de individuele leden der Kamer te leeren kennen. De kwestie staat zoo scherp geteekend, dat geene regtsgeleerde spitsvondigheid, een groot kwaad in een land als het onze, voegt hij er bij, haar ontzenuwen kan. Deze stemming zal de proefsteen zijn van ieders staatkundige rigting.

De heer *Elout van Soeterwoude*, die het reglement vrij sterk afkeurt en ook meent, dat het in strijd is met al. 2 van art. 110 van het regeringsreglement, geeft een uitweg aan den minister aan. De minister zal verklaren, dat hij het reglement in nadere overweging zal nemen; daarbij zal men zich dan des te vrijer kunnen neêrleggen, omdat de minister getoond heeft gemeen overleg te willen en er geene behoefte bestaat om de zaak dadelijk af te doen.

De heer *de Brauw* verdedigt de conclusie van het rapport en verklaart, dat men daarbij heeft bedoeld, om den minister in de gelegenheid te stellen, de zaak nog eens in alles te overwegen. Hij kan zich derhalve niet vereenigen met het amendement van den heer *Groen.*

De zitting wordt verdaagd tot morgen.

Zitting van Donderdag den 30sten April.

Aan de orde van den dag is de voortzetting der beraadslagingen over de conclusie van het rapport der commissie nopens het Indisch drukpers-reglement.

De heer *van Rappard* zegt, dat hij zal stemmen *tegen* het amendement van den heer *Hoynck van Papenndrecht*, *voor* dat van den heer *Groen* en zeer subsidiair voor de conclusie der commissie. Hij had eerst het plan gehad om in het breede te spreken over het reglement zelf, over de bevoegdheid der Kamer om daarover te oordeelen en over den geest en de strekking van art. 110 regerings-reglement; hij wilde daarbij eenige bedenkingen oplossen, die tegen het reglement gemaakt zijn, doch nadat dit reeds door anderen is geschied, zal hij kort kunnen zijn. Spr. merkt op, dat er van deze Kamer niets anders kan worden gevorderd dan de naleving der grondwet van 1848, niets minder maar ook niets meer; hij vreest echter, dat de Kamer die grondwet voorbijstreeft door den weg, dien zij thans bewandelt. Spreker beroept zich op art. 59 der grondwet, ten betooge, dat te ver uitgestrekte bemoeijenis der wetgevende magt met de koloniën, verderfelijke gevolgen zal hebben. Zijne slotsom is dus, dat naar den geest der grondwet en van het regeringsreglement, de regeling der drukpers-aangelegenheid bij de wet niet te pas komt.

De heer *Godefroi* komt op zijne redevoering terug en licht eenige punten nader toe; hij handhaaft zijne meening omtrent de noodzakelijkheid der aansprakelijkheid van den verspreider in Indië voor de hier gedrukte geschriften. Ten slotte verklaart hij zich zoowel tegen het amendement van den heer *Hoynck*, als ook tegen het amendement van den heer *Groen*, in wiens toelichting hij het bewijs vindt van de overdrijving van dien spreker. De conclusie der commissie is alleen eene ernstige gemoedelijke aanbeveling, maar geen vonnis, geene afkeuring van de handelwijze des ministers. Wat de politieke beteekenis der stemming betreft, waarop de heer *Sloet* gewezen heeft, spreker hecht daaraan geen groot gewigt. Het is voor hem voldoende, dat hij zijne uit te brengen stem voor zijn geweten kan verantwoorden.

De heer *de Kempenaer* toont aan, dat uit het gehouden onderzoek gebleken is, dat het reglement verkeerd begrepen is en verklaart daardoor de meer gunstige beoordeeling er van. Hij merkt op, dat zelfs uit het amendement van den heer *Hoynck* blijkt, dat men niet heeft kunnen volhouden, dat het reglement in strijd is met de wet.

Hij heeft, even als de heer *Groen*, bezwaar in de aanneming der conclusie van de commissie, zoo als hij die opvat. Hij vindt het reglement, behalve eenige noodige verduidelijking, goed en evenzeer het stelsel van verantwoordelijkheid, omdat hij geen monopolie en privilegie wil voor schotschrijvers in Nederland, en geen deur wil openzetten tot straffeloosheid voor schrijvers en drukkers in Nederland. Al die nadeelen heeft de minister weten te voorkomen, door de regeling der verantwoordelijkheid, en hij kan zich dus volkomen vereenigen met art. 11 van het drukpers-reglement, als geheel overeenstemmende met art. 110 regerings-reglement. Spr. heeft zelfs bezwaren tegen de slotsommen van het tweede verslag der commissie. Behalve het eerste punt over de onduidelijkheid, kan hij geen der bezwaren toegeven of herziening verlangen, en daarom is hij voor het amendement van den heer *Groen;* doch wordt dit afgestemd, dan is hij voor de conclusie der commissie, maar in den zin die hij er aan hecht.

De heer *Baud* behandelt de hoofdvraag, in hoeverre de bepalingen van dit reglement gevorderd werden tot verzekering der openbare orde in Indië, en wat men onder die verzekering te verstaan hebbe. De slotsom van zijn betoog is: dat de begrippen der oppositie, die in het een gedeelte der Indische maatschappij bestaan, terugwerken op het ander gedeelte. Hij is van oordeel, dat het reglement overeenstemt met art. 110, en dat de Regering een verstandig gebruik van hare bevoegdheid heeft gemaakt.

De heer *Thorbecke* houdt eene uitvoerige rede, waarin hij het reglement zeer afkeurt en waarvan de slotsom is, dat het onderwerp behoeft eene regeling bij de wet, zonder dat dit daarom nog eene uniforme wet behoeft te zijn; en voorts dat de regten en belangen van den Ned. boekhandel en van de Ned. schrijvers moeten worden verzekerd.

De minister van koloniën vraagt hierop het woord, maar wordt wegens het vergevorderde uur de behandeling der zaak tot morgen verdaagd.

De redevoeringen uitgesproken door de afgevaardigden uit Groningen laten wij hier in haar geheel volgen.

De heer *Zijlker* liet zich in de zitting van Maandag aldus uit:

»De deelneming welke het reglement op de drukwerken in Nederlandsch Indië in de eerste plaats wel onder nader belanghebbenden, maar tevens algemeen onder het beschaafd gedeelte van het Nederlandsch publiek heeft verwekt, alsmede de gewigtige gevolgen die hieruit kunnen voortspruiten, noodzaakt

mij, om met een enkel woord mijn gevoelen, ten minste over het aldus uitgemaakt beginsel in het algemeen te openbaren.

»Wat het reglement bepaalt en schijnt te bedoelen — tot welke willekeur het leiden kan; — de belemmeringen en uiterst gestrenge strafbepalingen, zelfs voor onschuldigen, door welk een en ander almede de boekhandel in het moederland noodwendig een gevoelige slag wordt toegebragt en zoo veel meer hetwelk de ontwikkeling der drukpers benadeelt en de verspreiding der gedachten, ten minste van iedere vrije en eenigzins onafhankelijke gedachte moet tegengaan, zonder dat hiervoor genoegzame reden aanwezig schijnen te zijn of door den toestand der koloniën, van derzelver bevolking of in het belang der openbare orde gebillijkt schijnt te worden, — dit alles is reeds van zoo onderscheidene kanten in dagbladen, periodieke en andere geschriften, adressen en eindelijk ook in de verslagen van de geachte commissie dezer Kamer, in bijzonderheden, vooral ook uit een regtskundig oogpunt aangetoond, dat ik hierop niet terug zal komen.

»Het beschaafd publiek, zoo in Nederland als in Indië, heeft hierover reeds den staf gebroken, en de strekking van vele der bepalingen in dit reglement vervat bijna algemeen met afkeuring ontvangen.

»Met een enkel woord wensch ik alleen terug te komen op hetgeen daaromtrent is voorgevallen.

»De indruk, welken de eerste openbaring van dit reglement met bijgevoegde nota van toelichtingen verwekte, ligt nog versch in het geheugen. Later volgde het verzoek dezer Kamer om inlichtingen of mededeeling van het reglement met alle ter zake betrekkelijke stukken en bescheiden, in zoover dit niet in strijd mogt zijn met de belangen van dit rijk. Hierop werd door zijne excellentie den minister van koloniën ingezonden het bedoeld reglement, nevens de bepalingen ter regelmatige werking van hetzelve, zonder meer: zelfs zonder de nota van toelichtingen, die, gelijk mede door de commissie wordt aangemerkt, toch reeds in 't licht was verschenen en met het reglement geheel in overeenstemming scheen: onder bijvoeging echter in de bijgaande missive, dat de Regering zich, om redenen aan de belangen van 's lands dienst ontleend, verpligt achtte te verschoonen van de mededeeling van andere ter zake dienende bescheiden.

»Wanneer men nu die toch blijkbaar in 't oog vallende zucht tot terughouding vergelijkt bij de bereidwilligheid waarvan bereids die eerste missive melding maakt, tot het geven van inlichtingen, doch inzonderheid de blijdschap uitgedrukt in de nadere inlichtingen onder no. 6 der gewisselde stukken, waar het heet:

»De Regering grijpt deze gelegenheid (tot het geven van inlichtingen namelijk) met welgevallen aan. Ziet ook zij door het uitgebragte verslag den grond gelegd voor verder onderzoek, dubbel aangenaam is het haar, tot beantwoording der vraag, of die grond goed gekozen is, de eerste bijdrage te mogen leveren."

»Ik wil nu gaarne bekennen, Mijne Heeren, dat ik het verband tusschen dit een en ander tot nog toe niet wel heb kunnen vatten. Evenwel ben ik toch nog meer in 't onzekere geraakt omtrent den zin van vele der in hetzelfde no. 6 voorkomende inlichtingen, naar aanleiding van het verslag der commissie, het stuk no. 4.

»Ware het betrekkelijk onderwerp niet van dat overwegend belang; betrof het niet eene levensvraag omtrent eene teedere, der geheele natie dierbare zaak; eene zaak, door den vrijheidlievenden Nederlander schier even heilig geacht als de godsdienst, welke die tevens godsdienstig gezinde Nederlander uit innige overtuiging belijdt, en welk gevoel iederen zweem zelfs van spotternij noodwendig als profaan buitensluit; — betrof het niet de vrijheid der drukpers, door deze Kamer, alsmede door hare commissie dan ook met al dien ernst behandeld, welke het gewigt der zaak vereischt, — dan zou men hier en daar geneigd worden te gelooven, dat het antwoord, op sommige punten althans, ironisch moest worden opgevat.

»Dit echter niet kunnende aannemen, omdat de zaak hiervoor te ernstig schijnt, zoo zal ik evenwel een paar van de punten, die mij in 't onzekere hebben gelaten omtrent den zin en de bedoelingen der ministeriële inlichtingen, uit de gewisselde stukken opnemen; welligt kan het door nadere opheldering de aanleiding zijn tot opruiming der bestaande onzekerheid.

»De commissie zegt onder anderen in haar eerste verslag, van meening te zijn, dat de 1ste alinea van art. 110 van het regeringsreglement, omtrent den invoer van vreemde drukwerken, gelegenheid geeft tot preventive maatregelen en belemmering binnen zekere grenzen; maar niet verder dan de openbare orde eischt, doch tevens met het doel om voor de Indische drukpers waarborgen in het leven te roepen; waarborgen die, voor zoover de bijzondere toestand van Indië gedoogt, de drukpers en de verspreiding van vreemde geschriften althans aan de uitoefening van willekeurige magt, zonder wettelijken regel onttrokken: hiertegen is echter de 2de alinea van dit artikel zuiver repressief; zoodat in Nederland gedrukte stukken, behoudens verantwoordelijkheid, onbelemmerd moeten worden toegelaten.

»Vervolgens wordt betoogd, dat de toestand der drukpers in Indië ongunstiger wordt; dat dit reglement een uiterst strenge maatregel is, geschikt tot beteugeling van eene zeer losbandige pers of die in tijden van oproerige beweging zijne regtvaardiging zou kunnen vinden, maar in geenen deele past voor eene rustige maatschappij; dat eindelijk het reglement op de drukwerken niet in overeenstemming is met art. 110 van het regeringsreglement: dat het dus is in strijd met de wet. Dit reglement echter, ware het ook al niet in strijd met de wet, maar waarvan de commissie zegt dat het alleen voor eene zeer losbandige pers in tijden van oproerige bewegingen zijne regtvaardiging zou vinden, past dus wel het allerminst voor eene maatschappij, waarvan de minister zelf later erkent: »die zooveel goeds tot stand brengt, die hare roeping begrijpt en, onder veel opoffering en ontbering, de bereiking van haar doel slechts zoekt in arbeidzaamheid en volharding, in de betrachting van pligt en deugd."

»De ontleding der artikelen door de commissie toont vervolgens genoegzaam aan, dat de drukpers, de boekhandel, de verspreiding van vreemde drukwerken niet alleen, maar tevens die uit het moederland, in strijd met de tweede alinea van art. 110, door dit reglement aan de willekeur van het bestuur wordt onderworpen, en dat hetzelve buitendien bepalingen bevat, als onder andere de laatste zinsnede van art. 11, waardoor het te vreezen staat of liever zoo goed als zeker wordt, dat de zich aanvankelijk ontluikende boekhandel aldaar, alsmede de verspreiding van boeken ook uit het moederland, zoo goed als onmogelijk zal worden, en daarmede aan de onafhankelijke uitdrukking der gedachten geheel de doodsteek zal worden gegeven.

»En hierop laat de commissie volgen, dat preventive voorschriften te verkiezen zouden zijn boven zulke bepalingen, die men repressie gelieft te noemen, en vraagt vervolgens, of haar oordeel dan onjuist is, dat met dergelijke bepalingen de drukpers in Indië en de handel in drukwerken in eenen toestand kunnen worden gebragt, zoo althans het reglement uitvoering erlangt, waarbij eene censuur verkieslijk zou zijn.

»Hierop volgt nu het betoog van zijne excellentie den minister, even als of de commissie in de tegenstelling om hare afkeuring van de zoogenoemde repressive voorschriften te beter te doen uitkomen, haar stelsel zou hebben nedergelegd. Hiervan nu wordt gezegd: »dat het stelsel der Regering véél liberaler is dan dat der commissie; dat eene kleine maatschappij, die zoo veel goeds tot stand brengt, die hare roeping begrijpt en, onder veel ontbering en opoffering de bereiking van haar doel slechts zoekt in arbeidzaamheid en volharding, in de betrachting van pligt en deugd waardig is dat men haar eere en bescherme". Dat de Regering in tegendeel het stelsel der commissie tot het hare zou hebben gemaakt, indien zij, de kennis vreezende en de beschaving schuwende, achter het schild van art. 110 van het regeringsreglement de drukpers had willen dooden!

»Verder laat de Regering uitkomen, dat zij in haar reglement de vrijzinnigheid *zóó ver* had gedreven, dat zij desaangaande zelfs niet geheel zonder ongerustheid of gemoedsbezwaar schijnt te zijn geweest; althans op bladz. 2 lezen wij: »dat de verordening licht en leven in de Indische maatschappij zal opwekken;" waarop echter volgt: »maar wel heeft de Regering zich de vraag gedaan of zij daarbij ook te mild geweest zij."

»Ik moet nu bekennen, dat mij de zin en bedoeling hiervan, gelijk van vele andere punten der inlichtingen tot nog toe niet duidelijk zijn geworden, en dit te minder, daar de bekende nota van toelichtingen, waarvan de beide verslagen der commissie melding maken, doch waarover de Regering steeds het stilzwijgen blijft bewaren, o. a. de vrees uitdrukt, »dat, bij de heerschende Nederlandsche begrippen omtrent de drukpersvrijheid en hare gevolgen, niet ligt van de Staten-Generaal zou verkregen worden, wat de Regering deswege voor Nederlandsch Indië noodig acht;" en tot staving hiervan wordt herinnerd, »welke geest de beraadslaging der Tweede Kamer over art. 110 heeft beheerscht en hoe de bijvoeging der tweede zinsnede", de repressive bepaling namelijk, voor uit Nederland in te voeren drukwerken, volgens den wensch dier Kamer, »als 't ware eene transactie geweest is tusschen eene algeheele opoffering van het preventief element en de vrijheid, die het regeringsvoorstel wenschte behouden te zien, om van dat element gebruik te maken."

»En nu schijnt mij zekerheid deswege en de wezenlijke bedoelingen der Regering met de drukpers benevens het rond en onverbloemd openleggen van hare denkwijze daaromtrent toch geene onverschillige zaak, Mijne Heeren.

»Hetzij toch de Indische drukpers bij wet of reglement worde geregeld, er zal altijd veel afhankelijk moeten blijven van de meer of minder gunstige gezindheid der Regering omtrent de drukpers en *hare* meer of minder bekrompene of onbekrompene stemming omtrent de vrije en onafhankelijke uitdrukking der gedachten.

»Buitendien is er sedert eenige der laatste jaren zoo veel voorgevallen, 't welk alles behalve bemoedigend is voor den voorstander van vrijheid, in zoover de vrijheid behoefte voor de beschaving en met de openbare orde bestaanbaar is, dat er al zeer ligt, tegen welken maatregel van bestuur dan ook, wantrouwen geboren wordt omtrent de bedoelingen van eenig gouvernement.

»Het reglement thans in behandeling, alsmede het reeds dikwijls besproken Koninklijk besluit van den 13den Junij 1854, no. 64, en waarover kortelings, van eene geachte zijde, in een adres aan de Kamer nog weêr zulke ernstige klagten zijn medegedeeld, strekken hiervan onder anderen reeds tot genoegzaam bewijs.

»Eindelijk nog openbaart de reactie, vooral ook omtrent de vrijheid van drukpers zich almede gedurende eenige der laatste jaren op eene waarlijk verontrustende wijze en zegeviert rondom ons, in landen of staten die meer of minder naauw met ons land in betrekking staan; terwijl buitendien toch wel bezwaarlijk ontkend zal kunnen worden, dat ook dit reglement, althans indirect, reeds inbreuk maakt op de vrijheid van drukpers hier te lande: op dat gedeelte der drukpers ten minste en van den boekhandel in zoover die met Nederlandsch Indië in betrekking staat.

»Van eene vrijheid van drukpers voor Indië zou voorzeker misbruik gemaakt kunnen worden, ten nadeele der openbare orde; — maar zal de vrijheid, de thans tot wet gemaakte vrijheid der Regering om de drukpers aan banden te leggen en te belemmeren, zoover dit reglement toelaat, 't geen somtijds wel te verwachten is, eindelijk voor de openbare orde van gunstigen invloed zijn?

»Voorzeker zal het althans niet strekken tot nadere aansluiting der Indische maatschappij aan, maar wel tot verwijdering van het beschaafde deel dezer bevolking, vooral van het moederland.

»En hoe verkeerd en geheel doelloos zulke knellende banden voor de drukpers, in betrekking tot de inlandsche bevolking zijn, de ongenoemde maar niet onbekende schrijver uit zijne ziekenkamer, de man eener vijftigjarige ondervinding en opmerking en van wiens ervaring en kennis van den Indischen toestand met deszelfs behoeften iedere bladzijde dan ook de blijken draagt; de gemoedelijke taal, eenvoudige waarheid van iemand wiens toestand hem slechts weinige weken, of welligt dagen levens meer belooft, zal voorzeker de overtuiging vestigen of versterken, dat zulke knellende drukpersbanden waarlijk voor de goede inlandsche bevolking ten eenenmale ondoelmatig zijn of ten minste geheel overbodig.

»Ik geloof niet, Mijne Heeren, dat het goed geweest is om eene zoo gewigtige en teêdere zaak als het onderwerp thans in behandeling, en waarvoor de deelneming zoo algemeen is, aldus te regelen.

»Buitendien schijnt mij de conclusie der commissie niet geheel in overeenstemming te zijn met haar betoog; althans had ik mij dezelve anders voorgesteld, ware het dan ook alleen maar met het oog op dit ééne punt, dat namelijk het reglement in strijd is met de wet.

»Ik zou daarom wenschelijk achten, dat die conclusie alsnog mogt worden gewijzigd, ten einde te leiden tot intrekking van het reglement en tot regeling van dit gewigtig en teeder onderwerp door de wet."

De heer *Blaupot ten Cate* hield in de zitting van Dingsdag de volgende rede:

»Het komt mij voor, Mijnheer de Voorzitter, dat er dikwijls in de behandeling van onze koloniale aangelegenheden één zwak punt is, dat ons wel eens belemmert in onze wijze van beschouwing; dat er althans zijdelings veel invloed op uitoefent. Nu is wel eens gezegd, dat men in het staatkundige snel over die punten heen moet loopen, even als over de gloeijende kolen; maar men kan dan ook struikelen. Ik vind het beter om zulke punten eerst ernstig en voorzigtig in oogenschouw te nemen en vervolgens te zien, hoe men er zonder gevaar over komt.

»Wat ik bedoel is dit. Wij vragen: wat brengt onze *verpligting* mede, om ter zake der ontwikkeling en beschaving aan die bevolking toe te staan? Maar wij vragen ook: wat is ons *belang*, om haar niet toe te staan? De beantwoording van die vragen doet zich niet zelden voor als een strijd tusschen pligt en belang; of naar mate ons doel dit medebrengt, laten wij een van beide op den voorgrond treden. Hoe heeft te dezen opzigte de minister in zijne rede gehandeld?

»De minister heeft gezegd, dat zijn doel niet is, om kennis en beschaving aldaar te belemmeren. De minister heeft ook gezegd, dat er zeker hoogere pligten op den voorgrond staan; maar dat deze ons niet uit het oog moeten doen verliezen het belang, dat wij hebben bij het behoud der koloniën. Volkomen waar, Mijne Heeren; het komt mij voor, dat de minister, bij de vermelding van die hoogere pligten die op ons rusten, onder den indruk is geweest van de providentiële roeping die er op ons Nederlanders rust, om eene bevolking, die ons zoo veel stoffelijk voordeel geeft, eene verstandelijke, zedelijke en godsdienstige ontwikkeling terug te geven. Andere leden dezer Kamer hebben, even als ik, bij de behandeling van het regeringsreglement van die providentiële roeping gewaagd. Maar bij den indruk van die roeping, die den minister noopte om hoogere pligten *in naam* op den voorgrond te stellen, heeft zijne excellentie *inderdaad* toch eigenlijk ons belang of liever *het regeringsbelang* op het oog gehad. En nu moet ik op mijne beurt zeggen: als *het belang* op den voorgrond staat, laat ons dan ook *den pligt* niet vergeten.

»Ik zeg, dat de Regering het belang op den voorgrond heeft geplaatst bij dit reglement, dat immers is uitgevaardigd tot verzekering van de openbare orde. Een loffelijk doel gewis, omdat het behoud der koloniën met de handhaving der openbare orde zoo naauw is verbonden.

»Maar wie worden hoofdzakelijk bedoeld? Niet die kleine maatschappij van Nederlanders en andere Europeanen, aldaar gevestigd. Daar wordt zoo veel goeds van gezegd, dat men wel met den minister getuigen moet: »Zij zijn het waardig, dat men haar eere en bescherme." Ik geloof het ook. Want zou dit niet hebben bijgedragen, dat Nederland het eenige voorbeeld in de nieuwere geschiedenis, gelijk Carthago in de oudere, van een moederland, waaraan zich nooit koloniën uit eigen willekeur onttrokken hebben? Zelfs ook als vreemde magt eene kolonie voor ons deed verloren gaan, dan bleef er, zoo als aan de Kaap de Goede Hoop, nog sympathie voor Holland, voor oud-Holland over. Dat is ook daaraan toe te schrijven, dat die kleine maatschappij van Nederlanders en andere Europeanen hare roeping begrijpt, en pligt en deugd betracht, en dus waardig is dat men haar eere en bescherme.

»Zoo *zegt* de Regering. Maar wat *doet* de Regering? Zij stelt die kleine maatschappij aan dezelfde belemmeringen bloot; aan belemmeringen, ook in het oog der commissie *onbillijk*, even als de inlandsche bevolking daaraan wordt blootgesteld. Hier zullen dus niet, in zekeren zin, de onregtvaardigen worden gespaard om der regtvaardigen wille, maar de regtvaardigen mede worden gestraft om der onregtvaardigen wille; ofschoon ik nog niet zeggen wil, dat ik daarom die inlanders als zoo onregtvaardig beschouw.

»Evenwel, het zij alzoo, dat men, met het oog op den Indischen toestand, redenen vinde, om daar in 't algemeen niet dezelfde vrijheid van drukpers toe te laten, die het moederland geniet, ook dan nog kunnen, in het stelsel van de Regering zelve, belemmeringen, die te streng of onbillijk zijn, niet gebillijkt worden.

»*Te streng* zeg ik, met het oog op art. 11, en op hetgeen de geachte afgevaardigde uit Noordbrabant (de heer *Meussen*) gisteren daarvan betoogd heeft. *Onbillijk* zeg ik, in overeenstemming met het nader verslag der commissie, op bladz, 4, 8, 9 en in de resumtie op bladz. 11, no. 2, soms eenstemmig, soms door een deel van die commissie uitgebragt.

»Ook in het stelsel van de Regering zelve moet zulks verkeerd zijn. Er zijn twee stelsels. Vooreerst het Engelsche, waarmede de Engelschen hunne koloniën ontwikkelen tot vrijheid, en hetwelk aan onze providentiële roeping zeer nabij komt. Maar dit stelsel past niet voor ons belang, in onze koloniën, al meenen ook de Engelschen, dat het hun *pligt* is om zoo te handelen. Wij nemen, als 't ware, den hoed af voor dat Engelsche stelsel; wij fluisteren zoo wat van hoogere pligten, die op den voorgrond moeten staan, maar wij houden ons bij het autocratisch beginsel, waarmede een land dat overheerd is, bestuurd moet worden. Dat is het stelsel van ons: omdat het ons belang is en wij niet gaarne, zelfs niet in 't verschiet, die vele millioenen uit onze schatkist zullen missen. Goed; ik beken, dat ik die millioenen ook niet gaarne missen wil.

»Nu heb ik echter, als ik van het verzoenend standpunt der Regering uitga, twee bedenkingen. Zelfs voor het autocratisch beginsel der Regering zijn die bedenkingen niet van belang ontbloot.

»Mijne eerste bedenking betreft onze verhouding tot die koloniën. Ik roep hier vooraf in het geheugen terug, wat de groote geschiedkenner *Heeren* in zijne *Ideeën* betuigd heeft: »In de afstammelingen bij de koloniën overleeft iedere handeldrijvende natie, als 't ware, zich zelve; en al ware ook aan Europa het treurig lot beschoren, om onder den druk van het despotismus of van de anarchie weêr terug te zinken in den nacht der barbaarschheid, zoo heeft de Voorzienigheid reeds daarvoor gezorgd, dat de zaden der beschaving in alle werelddeelen zijn gestrooid, 't zij reeds vruchten dragende, 't zij eerst ontkiemende."

»Wat de Voorzienigheid werkt en wil, Mijne Heeren, dat kunt noch gij, noch eenige regering op deze wereld verhinderen. Maar hier komt ook juist, gij gevoelt het, onze providentiële roeping, onze pligt, in aanmerking. Ik behoef van den invloed der drukpers op ontkieming en ontwikkeling van beschaving geen woord te zeggen. Maar ik vraag: hoe werkt onze drukpers in Indië? Is de bewering der adressanten uit Batavia, van den 5den December l.l., ooit tegengesproken: »dat de Indische pers, sinds lang, hoezeer door geene enkele wettelijke bepaling gebonden, hare roeping vervult en hare eigenaardige stelling in deze kolonie begrijpt." Heeft de minister niet zelf erkend: »dat de boekhandel zich daar doorgaans zijner waardig heeft gedragen?"

»Waartoe dan nu, zelfs in het stelsel van de Regering, zoo veel onrust veroorzaakt? Had zij een zachter reglement gegeven en het had niet geholpen, kon zij het dan niet later hebben versterkt? Maar waar het van die zijde geheel rustig was, was het daar verstandig, was het daar staatkundig, *quieta movere*, wat rustig is, in beweging te brengen? Nu is het zeker, dat men vooral onrust brengt door vrees voor onbillijkheid, voor willekeur, voor benadeeling in stoffelijk belang. Ik mag het u vragen, Mijne Heeren, of het staatkundig is, van daar beschuldigingen uit te lokken, zoo als er voorkomen in het straks aangehaalde adres: »dat hun stiefmoederlijk eene gematigde drukpersvrijheid onthouden wordt; dat die maatregel weinig geschikt is om hunne sympathie voor het moederland te bestendigen" enz. En dit zijn beschuldigingen van leden eener kleine maatschappij, die hare roeping verstaat; die geëerd en beschermd moet worden; die deugd en pligt kent; die zich zelve, zoo als de Regering betuigt, doorgaans waardig gedraagt. Dus mag ik u vragen — ik wil niet eens zeggen of het is in het belang van den boekhandel, hier en in de koloniën, of het is in het belang van de ontwikkeling en beschaving dier koloniën, — maar of het is in het belang van de goede sympathie tusschen die kleine maatschappij, die hare roeping kent en haren pligt betracht, en het moederland, dat wij zulke belemmeringen goed zouden keuren? Is het niet voor de Regering zelve, ook in haar eigen stelsel, van belang, om die sympathie te bevorderen?

»Mijne tweede bedenking betreft de verhouding tusschen den minister van koloniën en de Kamer. Er blijft verschil van zienswijze tusschen den minister en sommige leden van de Kamer heerschen. Zou echter de geachte afgevaardigde van Hoorn (de heer *Nolthenius*) wezenlijk van meening zijn, zoo als hij gisteren zeide, dat hij ook daarom geene herziening wil van dit reglement, omdat velen daarin eene soort van politieken stormram zien tegen het Ministerie? Zou die geachte spreker niet denken, dat men telkens zulk een voorwendsel, als het visioen van een stormram, bezigen kan, als men vóór iets wil stemmen, wat tegen den geest van een minister is? Zou die geachte spreker ook ruimte kunnen gunnen aan edeler bedoelingen, aan »hoogere pligten op den voorgrond", om mij zoo uit te drukken, vooral in zulk eene teedere zaak?

»Ja, dat zal die geachte spreker wèl willen doen. Hij zal wel willen gelooven, dat ieder zijne wezenlijke overtuiging hebben en voorstaan kan, zonder aan politieke stormrammen, die mij ten minste vreemd zijn, te denken. Met deze overtuiging ga ik over tot het oordeel van den minister omtrent de conclusie der commissie. Dit betreft de verhouding tusschen den minister en de Kamer. De minister heeft mij zeer te leur gesteld. De minister heeft zijne zienswijze breedvoerig en zorgvuldig verdedigd. Dat was regt. Maar nu had zijne excellentie, volgens mijne wijze van zien, toch wel kunnen zeggen, dat hij zich vereenigde met die conclusie, eene conclusie, door de commissie eenstemmig genomen; eene conclusie, die, eigenlijk gezegd, niet zoo bijzonder veel beteekent; eene conclusie, die zeker wel het minimum uitdrukt van 't geen de Kamer verlangen kan, al ware het alleen om het eerste punt, de onduidelijkheid; eene conclusie, waarvoor ook in de andere drie punten eenstemmig zulke belangrijke gronden zijn aangegeven. De minister heeft wel gevraagd: »in welk een zin herziening, in dien der meerderheid of der minderheid?" Mij dunkt, omtrent die vier punten althans, waarover bij de commissie geene meerderheid of minderheid, maar eenstemmigheid bestaat.

»Wat mij zelven betreft, mijne eigene zienswijze is eigenlijk: *regeling bij de wet.* Ik geloof niet dat de commissie op eene andere wijze redres zal krijgen op de vier punten, die zij in de resumtie opgenomen heeft. Ik zie ook niet in, waarom de zaak niet bij de wet kan worden geregeld, al is de maatschappelijke toestand van Indië anders dan de onze. Waarom is daarvoor niet eene goede regeling bij de wet te maken, evenzeer als bij reglement?

»Maar in het geval dat de Kamer niet verder wil gaan dan deze conclusie, dan zou ik het woord *spoedig* gaarne daarbij lezen, namelijk: »dat het reglement *spoedig* eene herziening behoort te ondergaan". Ik voor mij zal echter dit amendement niet voorstellen, omdat ik nog steeds een beter amendement verwacht."

Te *Groningen*, bij de Erven C. M. VAN BOLHUIS HOITSEMA.

Bogaers c. s. te Rotterdam, betrekkelijk het nemen van maatregelen tot wering [illegible] van sterken drank, op den 6den Junij 1855, een toenmalig lid der Kamer, de heer Rochussen het voornemen te kennen gaf, om aan hare overweging en beslissing aan te bieden een voorstel tot het houden van een onderzoek (enquête) omtrent het misbruik van sterken drank. Dienovereenkomstig is door hem op den 25sten Junij daaraanvolgende het voorstel gedaan, dat door de Kamer dit onderzoek zoude worden ingesteld.

Het resultaat nu van dit onderzoek is geweest, dat het aan de commissie noch noodzakelijk noch doeltreffend is voorgekomen, reeds nu eene of meer verbodswetten in het leven te roepen, welke uitsluitend de beteugeling van het gebruik van sterke dranken tot onderwerp hebben, gelijk de N.-Amerikaansche zoogenaamde Mainewetten, omdat de staat niet is een zedenmeester, geroepen om volksondeugden te bestrijden of uit te roeijen, en omdat de belangen der industrie zoodanige wetten verbieden. De commissie verklaart zich evenzeer tegen wetten, houdende verbod om sterke dranken op bepaalde dagen (zon- en feestdagen) te verkoopen. De Engelsche Wilson-patentact van 1854 was in dien geest gesteld, doch moest om de gisting en verbittering, waartoe zij onder het volk aanleiding gaf, reeds in 1855 zoo goed als weder ingetrokken worden.

Daarentegen kan de commissie zich beter vereenigen met maatregelen die ten doel hebben de beperking en regeling van het oprigten en houden van tapperijen, zoo als die in Schotland, Frankrijk en elders bestaan. Zij meent echter, dat zoodanige bepalingen volgens art. 135 der gemeentewet door de plaatselijke besturen behooren te worden vastgesteld.

De commissie verklaart zich ook tegen het denkbeeld om de dronkenschap op zich zelve strafbaar te stellen, omdat de dronkenschap alsdan alleen den dronkaard schaadt. Natuurlijk krijgt de zaak een ander aanzien, wanneer de dronkenschap gepaard ging met of aanleiding gaf tot de aanranding van maatschappelijke veiligheid of tot storing der orde.

Eene door sommigen verlangde ontzegging aan de tappers van eene regtsvordering tot betaling van zoogenaamde gelagschulden wordt door de commissie als onbillijk beschouwd jegens den tapper die zijne waar heeft geleverd en als weinig doeltreffend, omdat de meeste drank door de komenden en gaanden wordt verbruikt tegen dadelijke betaling, en buitendien, omdat [illegible] tot betaling [illegible] worden aangesproken, tot misbruiken zou [illegible] tot vermeerdering van het gebruik.

Over eene verlangde wijziging van de art. 240 en 250 der gemeentewet in dien zin, dat het aan de gemeenten zou vrijstaan om meerdere opcenten op den accijns op het gedistilleerd te heffen, laat de commissie zich hier niet uit, omdat een wetsontwerp hierover bij de Kamer aanhangig is.

De commissie ziet wel nut in de opheffing van den accijns op het bier en in de wijziging der patentwet in dien geest, dat zij worde dienstbaar gemaakt aan de beperking der gelegenheid tot het bekomen van sterken drank en zulks in verband met vroeger besprokene bepalingen door de plaatselijke besturen op de drinkhuizen te maken.

Na alzoo de zaak van alle zijden te hebben bezien, komt de commissie tot de volgende conclusie: Naar hare overtuiging kan zij geene directe verbods- en beperkings-bepalingen aanraden; zij meent echter, dat evenwel ook door bemoeijenis der wetgevende magt indirecte bepalingen kunnen worden gesteld, die goede resultaten kunnen te weeg brengen. De commissie oordeelt naast andere middelen de wet op het regt van patent de meest geschikte, om op indirecte wijze in het belang dezer zaak te worden benuttigd. En daar de toezegging van eene spoedige herziening dezer wet van regeringswege is gedaan, meent zij, dat eerst behoort te worden afgewacht, welke wijzigingen door haar zullen worden voorgedragen, ten einde de Kamer, na daarvan kennis te hebben genomen, kunne beslissen, of en in hoeverre nadere regelingen noodig zijn.

Mitsdien meent zij, dat er vooralsnog voor de Kamer geene noodzakelijkheid bestaat, om eenig bepaald voorstel aan de Regering te doen.

Zij meent echter, dat zij de grenzen van haar mandaat niet overschrijdt, wanneer zij, aan het slot van haar verslag, een drietal punten vermeldt, waarop het niet ten eenen male overbodig is de aandacht van de magten, met de uitvoering en handhaving der wetten belast, te vestigen, behalve dat nog de gemeentebesturen een ruimer gebruik zouden kunnen maken van de magt, welke de gemeentewet hun reeds verleent, en dat verordeningen zouden kunnen worden genomen tot beperking van het getal tapperijen, kroegen en drankwinkels, welke het gevolg kunnen zijn van eene wijziging der patentwet. Die punten zijn:

1) Het toezigt op en het bestraffen van den verkoop van vervalschte levensmiddelen en dranken, vooral van sterke dranken, die in de tapperijen, enz. bij kleine hoeveelheden worden gesleten.

2) De wenschelijkheid, om het gebruik van sterke dranken bij het leger en bij de zeemagt zooveel mogelijk tegen te gaan.

3) In het algemeen de wenschelijkheid, om het uitreiken of verkoopen van sterken drank te verbieden in alle inrigtingen, welke van de Regering of van eenig openbaar bestuur afhankelijk zijn. Gelegenheid om zich sterken drank te verschaffen zal wel altijd blijven bestaan; al wat naar aanmoediging van overheidswege zweemt, behoort krachtig te worden geweerd. Even, zoo zou het aan alle ambtenaren en geëmploijeerden, door, of van wege de staatsmagt aangesteld, en aan hunne huisgenooten, verboden kunnen worden sterken drank te verkoopen of te tappen. Niet zelden treft men bij tolgaarders, opzigters, sluiswachters, watermolenaars en dergelijke geëmploijeerden meer de gelegenheid aan, om sterken drank te koopen. Dit is vooral af te keuren, omdat vele van deze menschen met de uitbetaling belast zijn van onder hun toezigt staande werklieden, op wier tijdelijk bestaan zij invloed kunnen uitoefenen.

Men herinnert zich de circulaire van den minister van justitie van den 31sten December jl., en de statistieke tabellen betrekkelijk het politie-wezen, waaruit bleek, dat Noord-Brabant ten opzigte der misdrijven tegen personen en eigendommen in zulk eenen uitstekenden gunstigen toestand verkeerde, en waarvan men de oorzaak in allerhande redenen meende te vinden. Nu komt er een verbeterblad van die tabellen, waaruit blijkt, dat bij het opmaken der statistiek eene deerlijke vergissing heeft plaats gehad. In de plaats van de cijfers van de *geheele provincie* te nemen, zijn slechts die van een *enkel arrondissement* [illegible] gelegd. De verkregen uitkomsten veranderen daardoor aanmerkelijk. Het getal misdrijven tegen personen [illegible] van 63 tot 280, dat tegen de eigendommen van 56 tot 300. De bijzondere resultaten voor Noord-Brabant en de algemeene voor het rijk, uit de vroegere foutieve [illegible] opgegeven, zijn dus zonder eenige waarde.

TELEGRAFISCHE BERIGTEN.

's GRAVENHAGE, 2 Mei.

De conclusie van het nader rapport der commissie nopens het reglement op de drukwerken in Ned. Indië is in de zitting der Tweede Kamer van heden aangenomen met 56 tegen 6 stemmen nadat de beide daarop voorgestelde amendementen van de heeren *Groen* en *Heynck van Papendrecht* waren verworpen.

EFFECTEN-BEURS.

AMSTERDAM, 2 *Mei.*

Nederland Werk. Schuld	à 2½	pCt.	63¼.
Dito Dito	» 3	»	76¼.
Dito Dito	» 4	»	96.
Oostenrijk Metalliek	» 5	»	75⅝.
Dito 1851 en 1852	» 2½	»	39⅛.
Dito Nieuwe Litt. B.	» 5	»	86⅞.
Dito Nation. Metall.	» 5	»	76⅞.
Spanje Onbep. St.	» 1¼	»	24 11/16.
Dito Binnenl.	» 3	»	38 3/16.
Portugal	» 3	»	44⅞.
Rusland Obl. *Hope* 1798 en 1816	» 5	»	103⅛.
Dito Dito 1828 en 1829	» 5	»	—
Dito bij *Hope*	» 4	»	85¼.
Dito bij *Stieglitz*	» 4	»	—
N. Leening van 1855 bij *Stieglitz*, 5de serie	» 5	»	—
Dito 6de serie	» 5	»	97.

Aand. Rijn-spoorweg 74¼.

LONDEN, 2 *Mei.* Consols 92⅞. — Lijnolie 40 sh.; Hull dito 39 sh.

PARIJS, 2 *Mei.* Fransche 3 pCt. 68.85.

WEENEN, 2 *Mei.* Metalliek 5 pCt. *f* 83⅛. Nat. Leening *f* 84¼. Wissel op Londen *f* 10.10. Zilver *f* 4¼.

KERKNIEUWS.

Leeuwarden. Door het prov. kerkbestuur van Friesland zijn den 22sten April tot de predikdienst in de Ned. Herv. kerk toegelaten de heeren D. J. G. Schreurs en E. R. Borgesius, kandidaten in de godgeleerdheid aan de hoogeschool te Groningen.

— Bij de Herv. gemeente te Woerden is tot predikant beroepen ds. J. Bryce, thans te Vreeland.

— Tot predikant bij de Herv. gemeente te Axel is beroepen ds. J. H. A. C. Hanewinckel, pred. te Ravestein en Dieden.

— Ds. L. Schouten, H.z., heeft voor het beroep naar de Herv. gemeente te Oud-Beijerland bedankt.

ZEETIJDINGEN.

Binnengekomen.

AMSTERDAM 29 April, *v. d. Hoef* Sophia Elisab., Surin.; — 30 *Koopman* Trientje, Hamb.

TEXEL 30 April, *de Jonge* Hendrika, Noorw.

VLIE 28 April, *Duif* Cath. Visser, Christiansand.

BROUWERSHAVEN 29 April, *Hollander* Louisa Sophia, v. Swansea n. Dordrecht.

HONGKONG 24 Febr., *Giezen* Koning Willem II, Newport; — 1 Maart, *Walker* Oosterling, Siam.

STRAAT SUNDA 1 Maart, *Leverstoijn* Vrijhandel, v. Hamburg n. Singapore.

SAMARANG 2 Maart, *de Boer* Hendr. Bartina en *Janzen* Factorij, Batavia.

BOMBAY 29 Maart, *Zack* Kon. Ned. Yachtclub, Japan; — 1 April, *Jansen* Johanna, Cochin.

TAFEL-BAAI 20 Febr., *Vonk* Vier Gebroeders, Bat.

MINATITIAN 20 Jan., *v. Gijzel* Vereeniging, Teneriffe.

SMIRNA 16 April, *Visser* Alyda Anth., Amst.

BAYONNE 23 April, *Goosens* Cornelia, Nantes.

BORDEAUX 27 April, *Upmeijer* Albertina, Hamb.

LONDEN 27 April, *Gunter* Visscherij, 28 *Croes* Mentor, Workum.

Bij DUNGENESS 26 April, *Zeijlstra* Koning Willem III, v. Rott. n. Liverpool.

Bij GOUDSTAART 28 April, *v. d. Sloot* Wilhelmina, v. Newc. n. Palermo.

PLYMOUTH 26 April, *Lievens* Nijverheid, v. Liverp. n. Ostende.

NORTH SHIELDS 27 April, *v. Weerden Poelman* Doethea Christina, Kampen.

HARTLEPOOL 27 April, *v. Eyk* Adriana Franc., Vliss.

WARNEMUNDE 25 April, *Hazewinkel* Jonge Gerrit, Lond.

FREDERIKSTAD 18 April, *Ugen* Anna Sieberdina, Delfz.

BREVIG 14 April, *Boswijk* Hendrika, Pekela; — 16 *Kraan* Vriendschap, Delfz.; *Vries* Gezina, Weener; *Zoutman* Jonge Wicher, ...; 17 *Villinga* Cathrina, Veendam; *Horning* Jantina, Delfz.

LILLESAND 16 April, *Veling* Catharina, Husum.

CHRISTIANSAND 15—24 April, *Duif* Cath. Visser, Workum, *Haaijer* Goede Hoop en *de Jonge* Houthandel, Harl.; *de Jong* Jonge Douwe, Hull; *Spithorst* Lubbechina, Delfz.; *Strobos* Niels. Schuringa; Kirkaldy; *Kruan* Vr. Helena, Lemmer.

DRONTHEIM 15 April, *Bleeker* Zwaantje Korn., Amst.

EMDEN 22 April, *Oetzes* de Hoop, Gron.

NORDEN 23 April, *Buss* Annette, Amst.

GOTHENBURG 21 April, *Peper* Alida, Newc.

BERGEN 20 April, *Mulder* Elsiena, Amst.; *Claasen* Johann Henr., Ivica; *Meihuizen* Jantje Nanninga, Charlest.; — 21 *Brons* Juffer Ellegonda, Termonde.

AARHUUS 22 April, *Oldenburger* Johanna, Harl.

TRAVEMUNDE 27 April, *Brouwer* Pietronella, Koppenh.; — 28 *Olthof* Jantina, Newc.

SWINEMUNDE 25 April, *de Vries* Jantina, Amst.

HOLTENAU 26 April, *Poppen* Catharina, Rostock; *Peters* Anna Magreta, Wismar.

Vertrokken.

AMSTERDAM 29 April, *Giezen* Diana, Petersb.; — 30 *Egberts* Ida Gesina, Harb.; *Visser* Vr. Luppina, Leer.

TEXEL 29 April, kapit.-luit. *v. Vreeland* Ned. oorl.brik Zeehond, Helvoet; *Gruppelaar* Stad Enschedé, Dundee.

MAASSLUIS 29 April, *v. Rossen* Handel-maatschappij, Noordz.

BROUWERSHAVEN 29 April, *Spiegelberg* Geertr. Maria, Bat.

VLISSINGEN 28 April, *Bruinseels* Pantalen, Cardiff.

HONGKONG 19 Febr., *Surie* Almonde, Melb.; — 8 Maart, *Windt* Jacob Cats, Guichon-baai; *Rooseboom* Jacoba Corn., Soerab.

AMOY 26 Febr., *Sprenger v. Eijk* Adm. Zoutman, Swatow.

SAMARANG 2 Maart, *Giltjes* Zeepaard en *Flens* Johanna Cornelia, Nederland.

BOMBAY 23 Maart, *Swart* Senior, Bat.

TRIEST 24 April, *Boon* Verwisseling, Venetie.

St. NAZAIRE 25 April, *v. d. Tas* Boreas, Vlaard.

POOLE 27 April, *den Breems* Jersey-Paket, Rott.

SUNDERLAND 27 April, *Piccardt* Het Vertrouwen, Singap.

HAMBURG 29 April, *de Boer* Jantina, Dantz.; *de Wall* Catharina, Petersb.; *Krook* Louisa Susanna, Batav.; *Joosten* Hendrika, Emden; *Kruizinga* Vr. Reina, Brem.

CUXHAVEN 29 April, *Vos* Betje Pronk, Rochefort; *Matzen* Cath. Margaretha, Heyer.

BREMERHAVEN 28 April, *Garms* Anna Margar., Lubeck.

BREVIG 16 April, *Stamhuis* Maria Edina, *Feiken* Catharina en 17 *Boswijk* Hendrika, Termunterz.

BERGEN 20 April, *Kuiper* Engel. Petron., 21 *Sap* Gesina Reina en 22 *Mooi* Siessina, Petersb.

In lading.

LONDEN 27 April, *v. d. Veen* Maria Janna Jacoba Barend., Riga.

LIVERPOOL 27 April, *Dekker* Komeet, Curaçao.

STOCKHOLM 22 April, *Spijkman* Hendr. Margar., Noordzee.

Zeilklaar.

CALCUTTA 19 Maart, *Nicolai* Johanna Corn., W.-Indië.

LONDEN 27 April, *Kars* Roelfina, Petersb.; *Bolhuis* Gesina, Gron.; *Vermeulen* Martinus Heere, Antw.

LIVERPOOL 27 April, *Schuring* Egberd. Anna en *Memzes* Jonkvr. Maria, Nerva.

Laesoe, 17 April. Het schip Sara Maria, kapit. *Oldenburger*, van Harlingen n. Dantzig, is in den nacht van den 15den op 16den dezer, bezuiden dit eiland, aan den grond vastgeraakt, doch met adsistentie weder afgebragt (is den 21 April de Sond gepasseerd).

Groningen, 2 Mei. Gisteren is alhier binnengekomen het nieuwgebouwde schoonerschip Robert, groot 95 last, kapit. *A. Scholten*, v. Wildervank, gebouwd op de werf van *J. Berg*, te Sappemeer.

Heden is vertrokken het nieuwgebouwde kofschip Ernestina Alida, groot 80 last, kapit. *J. H. de Vries*, v. Sappemeer, met boonen naar Grangemouth.

Delfzijl, 30 April. Binnengekomen 25 April, *de Groot* 2 Gebroeders, *Barghoorn* Vr. Trijntje en *Koopman* Vr. Trijntje, Emden; — 26 *Forma* Vr. Jantje, Leer; *Stuitje* Jonge Maria, Emden; — 27 *Albers* Geziena Helena, *Lodewijks* Cath. Arend., *Zeven* Concordia, *Middel* Bouwina, *Middel* Trijntje Doornbos, *Kraan* Vriendschap, *de Boer* 4 Gebroeders, *v. Wattum* Hinderika, *v. Bijssum* Geziena, *Leeuw* Anna Alma en *Riepma* Agatha, allen v. Noorw.; — 28 *Kramer* Rensiena, v. Lond. n. Stettin; door tegenwind.

Vertrokken 27 April, *Karsies* Vr. Catharina, Emden; *Muller* Vr. Anna, Norden.

Zoutkamp, 28 April. Binnengekomen 27 April, *Huges* Johann Gerard, Osterrisöer.

Zeilklaar: *Brouwer* Janke Schuringa, Grangemouth; *Bakker* Reenna, Dantzig.

Oostmahorn, 1 Mei. Vertrokken 28 April, *Brakke* de Vr. Antje, v. Amst. n. Hamb.; — 29 *Klein* de Jantiena, v. Dockum n. Neümeuhlen; *Postma* Jacoba Hendr., v. Stavoren n. Hamb.; *Krook* de Twee Gebroeders, v. Rott. n. Varel.

LIJST DER NEDERLANDSCHE SCHEPEN welke de Sond gepasseerd zijn.

26 April. *Visser*, Maria, v. Newc. n. Petersb., m. stukgoed.
Kamminga, Eendragt, v. Newc. n. Petersb., m. stukg.
Ekamp, Welvaart, v. Bordeaux n Petersb., m. stukg.
Schuur, Johanna Ettina, v. Sunderl. n. Dantz., m. steenk.
Roskamp, Iduna, v. Hartlep. n. Koningsb., m. steenk.
27 —— *Nanninga*, Elsina, v. Newc. n. Reval, m. steenk.
Kroon, Sophia, v. Newc. n. Prastoe, m. steenk.
Hangelbroek, Antje Witsenborg, v. Rott. n. Werder, m. ball.
Zessin, Wilhelmine, v. Memel n. Antw., m. hout.
28 —— *Mulder*, Gezina, v. Newc. n. Lubeck, m. steenk.

De wind was den 26sten April N.O., O., O.N.O.; den 27sten N.O., O., N.O.; den 28sten O.N.O., O.

LAATSTE BERIGTEN.

Binnengekomen.

TEXEL 1 Mei, *Takes* Burg. Huidekooper, Hull.

VLIE 28 April, *Wever* Elisab. Maria, *de Jong* Margar. Hendr. en *de Jong* Goede Verwacht., Osterrisöer.

HELVOET 30 April, *Meijer* Zeemeeuw, Nantes; *Hischmöller* Nieuwe Rott. Gas-Fabr., Newc.

VLISSINGEN 29 April, *de Wall* Johannes, Leer.

ODENSEE 23 April, *de Vries* Vaillant, Schied.

Bij DARTMOUTH 28 April, *Doornbos Borchers* Schoon Verbond en *Borchers* Adolf v. Nassau, v. Banj. n. Amst.

Bij PORTLAND 27 April, *Smit* Diligence, v. Bat. n. Amst.

Bij WIGHT 25 April, *Huges* de Sperwer, v. Sur. n. Amst.; — 28 *Bonn* Hendrika, v. Sund. n. Singap.

FALMOUTH 28 April, *v. d. Wijk* Francisca, Antw.

IPSWICH 28 April, *Sap* Broederliefde, Hamb.

Vertrokken.

TEXEL 30 April, *Zoetelief* Zeester, Curaçao; *de Groot* Twee Zusters, Lond.; *de Jonge* Fennech. Arent., Triest.

HELVOET 30 April, *v. Rijn v. Alkemade* Corn. Gips en *v. d. Linden* Vice-adm. Gobius, Cardiff.

BRIELLE 30 April, *Bilts* Jantje Eikema, Stockt.; *Movinckel* Amst. Packet, Bergen.

GRAVESEND 28 April, *Waterborg* Karsina, Petersb.; *Dik* Alida Sinnige, Elseneur.

LIVERPOOL 29 April, *Schuring* Egberd. Anna, Nerva.

CARDIFF 27 April, *Jager* Jeanne Agathe, Amst.

GLOUCESTER 25 April, *Coerkamp* Elisab. Helena, Koningsb.

ROUAAN 27 April, *Smit* Arendina, Stockh.

MARSEILLE 27 April, *Zeeman* Sarah, Konst.

GIBRALTAR 17 April, *v. d. Borden* Visscherij en Handel, Villanova.

VENETIE 24 April, *Breeland* Gezina Hendr., Rott.

ZANTE 5 April, *Potjewijd* Herm. en Albert, Falm.

Zeilklaar.

LONDEN 28 April, *Schuur* Jonkvr. Elisab., Nerva; *v. Dalen* Pieterdina, Petersb.

Hull, 28 April. De kof Fennechina, kapit. *Peper*, van Leith met ijzer naar Holland bestemd, is gisteren bij Spurn gestrand. Het schip kwam heden vlot en is te Grimsby binnengebragt om aldaar te lossen en te repareren.

HANDELSBERIGTEN.

GRAANMARKTEN.

GRONINGEN, 1 *Mei.*

TARWE.		GERST.		Zw. Voer 40 ℔ *f*	3,30
Oude 70 ℔ *f*		N.W. 1856 52 ℔ *f*	4,90	- - 42 - -	3,50
N.Oml. 1856 66 -	7,75	- 54 - -	5,30	- - 44 - -	
- - 68 - -	8,75	- 56 - -	5,70		
- - 70 - -	9,75	Zomer 54 - -	5,20	BOONEN.	
- Old. 66 - -	7,50	- 56 - -	5,60	Paardeb. *f* 5, *f* 6, *f* 6,50,90	
- - 68 - -	8,50	Knobbe 60 - -	6,10		
- - 70 - -	9,50	- 62 - -	6,50	Gr. Erwt. *f*	
ROGGE.		HAVER.		Graauwe dito *f*	
N. Inl. 60 ℔ *f*	4,85	N. Dikke 36 ℔ *f*			
- - 62 - -	5,45	- - 38 - -	3,10	ZADEN, ENZ.	
- - 64 - -	6,05	- 40 - -	3,30	Koolz. *f* 12 à *f* 15	
- - 66 - -	6,65	- 42 - -	3,50	dito *f*	
Oude 66 - -		- 44 - -	3,70	Zomerzaad *f*	
BOEKWEIT.		- 46 - -	3,90	G. Mosterdz. *f*	
N.Gr.Zd. 60 ℔ *f*	6,40	- 48 - -	4,10	Lijnzaad *f*	
- - 62 - -	6,90	- 50 - -	4,30	Dederzaad *f* 8 à *f* 9,50	
- - 64 - -	7,40	N.W.Voer 36 - -	2,90	Gr. Gort *f* 8 à *f* 9	
- Zw.- 60 - -	6,15	- - 38 - -	3,10	Parel dito *f* 11,50 a *f* 13	
- - 62 - -	6,65	- - 40 - -	3,30	Raapolie per vat *f* 48½	
- - 64 - -	7,15	N. Zw. - 36 - -	2,90		
Veen 64 - -	7,05	- - 38 - -	3,10		

De aanvoer van granen was heden weder gering. — Tarwe 50 cent hooger verkocht. — Rogge prijshoudend. — Boekweit 15 ct. en Gerst 20 ct. hooger afgaande. — Dikke Haver blijft schaarsch en is weder 10 ct. hooger verkocht; Voer en Zwarte goed prijshoudend. — Boonen meer gevraagd en hooger verkocht. — Gort wel zoo aangenaam. — Koolzaad niet in omgegaan.

ROTTERDAM, 30 *April.* Gerst: 130 ℔ fijn gedr. Pommer *f* 232 bij partij.

LEEUWARDEN, 1 *Mei.* De aanvoer van Tarwe was heden iets grooter dan de vorige week en 50 tot 75 ct. hooger per mud. Verkocht, knappe *f* 8,20 tot *f* 9,75; ordinaire *f* 7,75, *f* 8,10, en ligtere *f* 7 a *f* 7,25; Roode mede hooger, puike *f* 9,25, *f* 10; ordinaire *f* 8,20,50. — Rogge 25 a 30 ct. hooger met meer kooplust, inl. *f* 6,25,90. — Boekweit hooger, Vries. zand *f* 8,25,35. — Winter-gerst weinig ter veil en vooral in de puike soorten tot verhoogde prijzen met goede kooplust, puike *f* 5, *f* 6,10; Zomer-gerst *f* 5,30,50; ligtere voor fourrage *f* 4,50, *f* 5. — Haver met goede vraag en 20 a 25 ct. hooger, fijne *f* 3,90, *f* 4,35; ordin. *f* 3,50,65; blanke voer *f* 3,20,35, ordin. *f* 3 a *f* 3,15.

AMSTERDAM, 1 *Mei.* Poolsche Tarwe prijshoudend, roode en witte hooger verkocht: 128 ℔ j. b. Pools. *f* 370, *f* 375; 127 ℔ dito *f* 365; 126 ℔ n. dito *f* 370; 129 ℔ n. Geld. *f* 348; 156 ℔ n. dito *f* 353; 126 ℔ o. Nassaud. *f* 350; 126 ℔ n. Noord-Holl. *f* 360; 127 ℔ n. Geld. *f* 335; 115, 117, 118 ℔ n. Fries. *f* 260, *f* 266, *f* 270. — Rogge tot vorige prijzen met weinig handel: 123 ℔ n. Pruis. *f* 221; 117 ℔ Petersb. *f* 214; 116 ℔ n. Inl. *f* 192. — Gerst *f* 4 hooger: 100 ℔ Vriesche Winter *f* 184; 110 ℔ n. Deensche *f* 216.

Koolzaad op het najaar ½ p. vl. lager: Eider 76 p. vl.; Oost-Indisch 35 p. vl.; op 9 vat in Sept., Oct. en Nov. 78½ p. vl. — Lijnzaad in een doen: 102 ℔ Libau *f* 9 per mud. — Raapolie dadelijk en op levering prijsh.: op 6/w. *f* 51,75; vlieg. *f* 50,25 a *f* 50,50; Mei *f* 49,75 a *f* 50; Sept. en Oct. *f* 46 a *f* 46,25 a *f* 46; Nov. en Dec. *f* 46. — Lijnolie op levering niet williger en tot 4½ uur als volgt: op 6/w. *f* 41,50; vlieg. *f* 40,25 a *f* 40,50; Mei *f* 40 a *f* 39,75; Sept. *f* 40,75 a *f* 40,50 a *f* 40,75; Oct. *f* 41 a *f* 40,75; Nov. en Dec. *f* 41 a *f* 40,75 a *f* 41. — Hennepolie op 6/w. *f* 49,75; vlieg. *f* 48,50.

LONDEN, 29 *April.* De graanmarkt was heden schraal bezocht; desniettemin ging de van eergisteren overgebleven inl. Tarwe tot de hoogste notering van dien dag van de hand. De omzet in vreemde was zeer beperkt en de waarde onveranderd. Alle overige graanartikelen vast op de prijzen van Maandag.

Van den 1sten Mei. Granen stil zonder verandering.

BOTERMARKTEN.

GRONINGEN, 1 *Mei.* Te geringe aanvoer om den prijs te bepalen.

LONDEN, 1 *Mei.* Friesche Boter 102 a 104 sh., Gron. 82 sh. en Holl. 80 a 90 sh.

VEEMARKTEN.

GRONINGEN, 1 *Mei.* De aanvoer van schapen was heden niet groot; van varkens was een ruime aanvoer, doch de handel gering en tot vorige prijzen.

MENSINGEWEER, 1 *Mei.* Op de markt, heden alhier gehouden, was een ruime aanvoer, prijzen werden besteed, voor vaalmelkten 15 a 20 ct., melkkoeijen van *f* 100 a *f* 150; weide-ossen van *f* 70 tot *f* 110; in alles werd een vlugge handel gedreven.

LONDEN, 1 *Mei.* De aanvoer ter veemarkt bestond uit 897 runderen, 273 kalveren en 6530 schapen en werden veel lagere prijzen betaald.

EFFECTEN-BEURS.

AMSTERDAM, 1 *Mei.*

Nederl. Werkel. Schuld 2½ pCt. 63⅝; Dito Dito 3 pCt. 76; Dito Dito 4 pCt. 95⅞. — Belgie, bij *Rothschild*, 2½ pCt. 52¼. — Spanje, Onbep. Stukken 1¼ pCt. 24⅜; Dito Binnenl. 6/m. 3 pCt. 38⅛; Dito Buitenl. 85 £ 3 pCt. 41½. — Portugal, te Londen 3 pCt. 44⅞; Dito 1856, 3 pCt. 44. — Rusland, bij *Hope* en Co. 1798 en 1816 5 pCt. 103¼; Dito bij *Stieglitz*, 1855, 6de serie, 5 pCt. 96⅞. — Oostenrijk, Metall. 5 pCt. 75 11/16; Dito Dito 2½ pCt. 39 3/16; Dito rente Amsterdam, 1854, 5 pCt. 86⅝; Dito Nationale Metalliek 5 pCt. 77 1/16. — Mexico, Onbep. Stukken 3 pCt. 22 1/16. — Russische spoorweg-aandeelen *f* 74¾; — Wisselkoers op Londen zigt *f* 11.80; Dito 2/m. *f* 11.72½.

ADVERTENTIEN.

MAATSCHAPPIJ VAN LAND- EN TUINBOUW

DE MARNE.

GEWONE VERGADERING op WOENSDAG den 6den Mei e.k.

J. P. MÜLLER,
Secretaris.

HUWELIJKS-, GEBOORTE- EN STERFBERIGTEN.

*** **25jarige Huwelijksvereeniging**
van
A. GELSEMA
en
C. C. HULZENBEEK.

Groningen, 3 Mei 1857.

*** Getrouwd:

Dr. L. ATZEMA FOLMER
en
L. van der TUUK.

Middelbert, 28 April 1857.

*** Voorspoedig bevallen van eene welgeschapene DOCHTER L. J. Cleveringa, geliefde Echtgenoot van
Mr. A. LIJPHART.

'T Zandt, 28 April 1857.
Eenige kennisgeving.

*** Heden beviel voorspoedig van eene DOCHTER H. Ufkes, geliefde Echtgenoot van
C. O. KNOTTNERUS.

Nieuw Scheemda, 29 April 1857.

*** Heden overleed, ten gevolge van verval van krachten, in den ouderdom van 79 jaren, onze waarde Vader en Behuwd-Vader, de WelEerwaarde ZeerGeleerde Heer JILLARDUS van der HELM, *bijna 53 jaren Predikant bij de Hervormden, eerst te Oosterhaule c. a., in Friesland, en sedert* 1810 *te Niekerk en Vliedorp.*

Niekerk, 25 April 1857.

H. van der HELM.
Mede namens mijne Broeders en Zusters.

Vrienden en Bekenden gelieven deze *algemeene* tevens als *bijzondere kennisgeving* aan te nemen.

*** Heden overleed, tot bittere droefheid van mij, van mijne Kinderen en Behuwd-Kinderen, mijn dierbare Echtgenoot SIJTZE MEIHUIZEN, in den ouderdom van 58 jaren.
HOOGEZAND, 29 April 1857.
C. STARKE.

*** Heden morgen omstreeks 8 uur overleed onze dierbare Moeder E. R. MULDER, Wedw. H. J. DEKKER, in den ouderdom van ruim 72 jaren.

Op haar vertrouwend *geloof* in het *Bloed* van *Jezus Christus*, tot verzoening harer zonden gestort, is zij de *Eeuwigheid* verlangend ingegaan, hetgeen ons smartelijk verlies grootendeels lenigt.
GRONINGEN, 30 April 1857.
B. H. DEKKER.

Mede uit naam van Broeder, Zusters en Echtgenoot, zijnde één Broeder afwezig.

*** GRONINGEN, 30 April 1857. Heden overleed mijne geliefde Echtgenoote, ORNOLDA ONNES, in den ouderdom van ruim tweeëntwintig jaren.
J. HAFTENKAMP.
Eenige kennisgeving.

*** Den 30sten April overleed plotseling te *Zuidlaren*, aan de gevolgen eener zielsziekte, de Weduwe PH. W. DRENT, tot diepe droefheid van hare Kinderen en Behuwdkinderen.
J. PH. DRENT.
Uit aller naam.

*** Heden overleed, na eene langdurige ziekte, in den ouderdom van ruim 23 jaren, HENDRIKUS OCTAVIUS, geliefde tweede Zoon van
J. W. C. VAN ITTERSUM.
O. VAN ITTERSUM,
geb. MEDER.
GRONINGEN, 1 Mei 1857.
Eenige en algemeene kennisgeving.

*** Den 13den Februarij l.l. overleed te *Bandong*, op *Java*, onze geliefde jongste Dochter CATHARINE MARGARETHE, in den ouderdom van ruim 24 jaren.
ASSEN, 2 Mei 1857.
C. MEIJBOOM.
M. E. MEIJBOOM—STRAUSS.

*** De Boekhandelaar **H. R. ROELFSEMA** geeft uit:

DE VERBETERING

DER SCHEEPVAARTKANALEN EN DE IJRIE TON.

Prijs **10** Cent.

*** Bij den Boekverkooper **JOHANNES MÜLLER**, te *Amsterdam*, is verschenen:

KRÜGER, K. W., Grieksche Spraakleer, vooral van het Attische Taaleigen, ten gebruike van Scholen. Naar het Hoogduitsch bewerkt, door Dr. C. M. FRANCKEN, Hoogleeraar te *Groningen*. **SYNTAXIS.** Gr. 8o. *f* 2.75.

Vroeger verscheen bij denzelfden Uitgever:

KRÜGER, K. W., Grieksche Spraakleer, vooral van het Attische Taaleigen, ten gebruike van Scholen. Naar het Hoogduitsch bewerkt, door Dr. C. M. FRANCKEN. **ETYMOLOGIE.** Groot 8o. 1853. *f* 2,60.

Aan de Inteekenaren is verzonden:

No. 10 van den Jaargang voor 1857 van

De Huisvriend,

Gemengde Lectuur voor Burgers in Stad en Land,

VERZAMELD DOOR

J. J. A. GOEVERNEUR.

Inhoud: De twee gierigaards; een verhaal van W. WILLKOMM. — De vrek en zijn zoon. — Pollo; fragment uit een brief. — Invallen. — Sterfberigt van onze trouwe hond Prinses.

Jaarlijks verschijnen 26 Vellen roijaal octavo, tegen den prijs van *f* 3 — 00.

VOOR HET

REIZEND PUBLIEK EN DEN HANDEL.

Bij den Boekhandelaar **S. C. VAN DER SLEESEN**, in de Oosterstraat te *Groningen*, is uitgegeven:

PROVINCIALE

Reiswijzer van Groningen.

Vertrek en aankomst der Diligences, Stoombooten en Vrachtwagens.

Met opgave van den tijd op welken de Kantoren der verschillende Diensten zijn geopend.

De vele veranderingen, die er in den laatsten tijd in het Personen- en Goederen-vervoer hier ter Stede hebben plaats gevonden, hebben den Uitgever de meening doen opvatten, dat eene Algemeene Tabel der thans bestaande Postwagens enz. aan het Reizend Publiek en den Handel niet ongevallig zoude zijn. — Bij belangrijke mutaties zal deze Lijst telkens worden vernieuwd.

PRIJS: *Opgeplakt* **15** *Ct., los* **10** *Ct.*

*** Ten overstaan van M. **J. RENGERS HORA SICCAMA**, Notaris te *Groningen*, zal, op WOENSDAG den 6den Mei 1857, des avonds te 7 uur, ten Huize van Mejufvrouw de Weduwe BONTEKOE, aan de Groote Markt te *Groningen*, publiek worden verkocht:

Eene **verzameling SCHILDERIJEN,** meest van bekende **Oude en Moderne Meesters.**

De bezigtiging zal plaats hebben op DINGSDAG den 5den Mei 1857, van 's morgens 10 uur tot 's middags 4 uur, ten Huize van Verkoop, alwaar de LIJST der SCHILDERIJEN verkrijgbaar is, alsmede ten KANTORE van *Mr.* J. RENGERS HORA SICCAMA, *Notaris.*

AANBESTEDING,

om te **BOUWEN, met bijlevering van alle MATERIALEN:**

Een Werkhuis,

ten behoeve van de Armen der Hervormde Gemeente *Windeweer* en *Lula*, bij gesloten Briefjes, in te leveren vóór of uiterlijk op **den 16den Mei e.k.**, des middags te 12 uur, aan- en ten Huize van de Wedw. G. FENNEMA, te *Windeweer*, alwaar BESTEK en TEEKENING ter lezing en inzage voorliggen en ook de Uitbesteding zal plaats hebben op **Zaturdag den 16den Mei e.k.**, des namiddags te twee uur, terwijl nadere informatiën te bekomen zijn, des voormiddags van den dag der Uitbesteding, bij den Boekhoudend-Diaken S. OLDENZIEL.

Het **BESTUUR** van het **WATERSCHAP** ***de Oosterpolder*** te *HAREN* brengt ter openbare kennis, dat de gelegenheid tot INSCHRIJVING voor eene **GELDLEENING, groot** ***f*** **14,000, rentende 4 ten honderd,** bij AANDEELEN van ***f*** **500** en jaarlijksche aflossing bij Uitloting, ten behoeve van het **WATERSCHAP** ***de Oosterpolder*** te *HAREN*, vastgesteld in de Vergadering der INGELANDEN van den 14den Maart j.l. en goedgekeurd bij Resolutie van de GEDEPUTEERDE STATEN der Provincie *Groningen*, d.d. 23sten April 1857, no. 14, zal **geopend zijn** ten GEMEENTEHUIZE te *HAREN*, alwaar het PLAN der GELDLEENING ter lezing ligt op **MAANDAG den 4den Mei e.k.,** van des voormiddags 10 tot des namiddags 7 uur, en bij **niet volteekening** gedurende de eerstvolgende acht dagen.
HAREN, 28 April 1857.
Het Bestuur voornoemd:
L. RUMMERINK,
Voorzitter.
C. ROMELINGH,
Secretaris.

*** Ten overstaan van Mr. **C. DE RANITZ,** Notaris te *Groningen*, zullen, op DONDERDAG den 7den Mei 1857, des namiddags te 2 uur, vóór de Behuizing van wijlen den Heer J. W. HOFFMEISTER, te *Groningen*, aan de Vischmarkt, Zuidzijde, publick worden verkocht:

Verscheidene soorten van LAKENS, BROEK-, VEST- en VOERINGSTOFFEN van **onderscheidene hoedanigheid,** eene **aanzienlijke partij** VEELSOORTIGE KNOOPEN, **GEMAAKTE KLEEDEREN,** ENZ., benevens **PERSIJZERS** en **verdere GEREEDSCHAPPEN tot de KLEERMAKERSAFFAIRE** behoorende.

Te bezien des daags bevorens, des **morgens** van 10—1, en des namiddags van 3—6 uur, op **BEWIJZEN VAN TOEGANG**, te bekomen ten Kantore van den ondergeteekenden Notaris.
Mr. C. DE RANITZ, *Notaris.*

Vrijdag den 8sten Mei 1857,

zullen ten verzoeke van de Erven van wijlen de Wedw. J. WESTERS, vóór en in de Behuizing in de Nieuwe Boteringestraat te *Groningen*, no. 195, publiek worden verkocht,

des middags precies te 12 uur:

eenige beste MELK- en KALFKOEIJEN, pl. m. 10,000 Ponden HOOI, STAL- en MELKGEREEDSCHAPPEN, ENZ.;

des namiddags te 2 uur:

de door genoemde Overledene nagelatene **INBOEDEL**, als: KABINET, CHIFFONIÈRE, LADETAFELS, STOELEN, SPIEGELS, SCHILDERIJEN, KOPER-, TIN-, BLIK-, GLAS- en AARDEWERK, PORSELEIN, BEDDEGOED, GOUD en ZILVER, ENZ. Alles te bezien daags bevorens van 2—5 uur.
Mr. C. DE RANITZ, *Notaris.*

*** Ten overstaan van Mr. **C. DE RANITZ,** Notaris te *Groningen*, zal, op MAANDAG den 11den Mei 1857, des voormiddags te 10 uur en vervolgens, vóór de Behuizing van Mejufvr. de Wed. den Heer J. VAN DEN BOS, te *Groningen*, bij den Heerepoortenboog, publiek worden verkocht:

Eene aanzienlijke hoeveelheid **SERVIEZEN, PORSELEIN, ENGELSCH** en ander **AARDEWERK**, waaronder veel **Wedgwoods.**

Te bezien des Zaturdags bevorens, des namiddags van 2—6 uur.
Mr. C. DE RANITZ, *Notaris.*

Mr. **E. VAN EERDE,** Notaris te *Groningen*, gedenkt op MAANDAG den 11den Mei 1857, des avonds te 7 uur, ten Huize van den Kastelein H. P. PLAAT, aan het Nieuwe Kerkhof te *Groningen*, ten verzoeke van Mevrouw de Weduwe Mr. H. H. BRONGERS, publiek te verkoopen en te verhuren: de **TOP en NAWEIDE** van 3 Bunders, 28 Roeden en 36 Ellen LAND, gelegen in het *Lois*, buiten de Boteringepoort te *Groningen*, en zulks voor één Saizoen.

Om dadelijk te aanvaarden.
Mr. E. VAN EERDE,
Notaris.

BIJ TOEVAL TE HUUR:

Een aangenaam **BUITENVERBLIJF,** gelegen tegenover het *Tweede Tolhek* bij het dorp *Haren*. Te bevragen onder letter B P, met franko brieven, aan het BUREAU dezer COURANT.

Te Huur:

Eene nette **BEHUIZING,** waarin drie KAMERS, staande Zuidzijde van het Hoendiep buiten de Apoort, get. lett. U no. 32.

TE HUUR:

Twee net **GEMEUBELEERDE KAMERS.** Adres bij Mejufvrouw LAM, Zwanenstraat.

Daar ondergeteekende de AFFAIRE in **WIJNEN en GEDISTILLEERD** aan zijnen Zoon H. KLEIN KRANENBURG heeft **overgedragen,** bedankt hij door deze zijne Begunstigers voor het hem geschonken vertrouwen en beveelt zijn' Opvolger in hunne gunst aan.
H. KRANENBURG.

De AFFAIRE in **WIJNEN** en **GEDISTILLEERD** van mijnen Vader **overgenomen** hebbende, beveel ik mij beleefdelijk in ieders gunst aan.
GRONINGEN, 1 Mei 1857.
H. KLEIN KRANENBURG,
Steentilstraat.

Verhuisd

Dr. **D. DE VRIES REILINGH, vier huizen** verder naar den Boog, in de **Oude Boteringestraat**, Zuidzijde van het Huis van den Heer COMMISSARIS DES KONINGS.

VERHUISD,

van vóór de Heerepoort naar den **CAROLIEWEG**, het **derde Huis van de Heerestraat,**
Dr. L. ALI COHEN.

De Wijnkooper **B. F. J. BLOEMERS** is **verhuisd van de Turftorenstraat** naar de **PELSTERSTRAAT,** F 56, tegenover de **Heerestraat,** en heeft zijn' **WIJNKELDER verplaatst** van de Vischmarkt naar de **RIJNSTRAAT,** onder de Behuizing thans bewoond door den Heer VAN BOEKEREN. Blijft zich bij vernieuwing aanbevelen tot het leveren van **WIJNEN,** als ook van **AZIJNEN.**
GRONINGEN, 1 Mei 1857.

Verhuisd

naar de **KLEINE PELSTERSTRAAT,** lett. F, no. 41,
P. DEELMAN, *Leedaanzegger.*

De ondergeteekende is **verhuisd** naar de **NIEUWE EBBINGESTRAAT,** Oostzijde, lett. O no. 13.
W. J. DE WOLF.

VERHUISD

van den *Maagdenboog* naar de **OUDE BOTERINGESTRAAT**
D. F. RODENBERG,
Kamerbehanger.

L. Oostmeijer,

Mr. Kleermaker, maakt bij deze aan zijne geëerde Stad- en Landgenooten bekend, dat hij is **verhuisd** van de *Boteringestraat* naar de **VISCHMARKT,** lett. F no. 6, nabij het **Koude Gat;** zich verder ten vriendelijkste in eens ieders gunst aanbevelende.

De ondergeteekende berigt aan zijne geëerde Stad- en Landgenooten, dat bij het vak van **KLEERMAKEN** begonnen is; belooft eene prompte en nette bediening en beveelt zich vriendelijk in ieders gunst en rekommandatie.
GRONINGEN, 1 Mei 1857.
A. OOSTMEIJER.
Kleine Kromelleboog, lett. I no. 288.

Verhuisd.

De Ondergeteekende maakt aan zijne geachte Begunstigers bekend, dat hij is **verhuisd** naar de **ZWANENSTRAAT,** ten Huize van den Schoen- en Laarzenmaker SMIT, het 2de Huis van de Steentilstraat; bevelende zich vriendelijk in de gunst van een ieder aan.
H. HOFMAN, *Kleermaker.*

H. E. OVING,

in de Oosterstraat te **Groningen,** heeft de eer te berigten, dat hij weder eene **groote bezending** HEEREN en DAMES

HORLOGIËN

van de beste kwaliteit, heeft ontvangen, en dat hij zich in de gelegenheid heeft gesteld, om van nu aan genoemd Artikel tot **voel verminderde prijzen** te kunnen verkoopen.

Ook is hij ruim gesorteerd van **Juweelen, Gouden** en

ZILVEREN WERKEN,

alles zeer soliede, en naar den **laatsten smaak.**

PS. Twee **KOMIJNSMAKERSBEDIENDEN** kunnen nog geplaatst worden.

MAGAZIJN VAN

BEHANGPAPIEREN, ENZ.,

OP DEN CAROLIEWEG.

Even als telken voorjare, zijn ook weder nu bij de ondergeteekenden uit de **beste** en meest **gerenommeerde Fabrieken** ontvangen: de nieuwste en meest smaakvolle

BEHANGPAPIEREN,

RANDEN, LANDSCHAPPEN, ENZ.,

en al wat verder tot hun vak behoort. Zij vleijen zich, door hunne relatiën volkomen in staat te zijn, het fraaiste in hun vak voor de civielste prijzen aan hunne Begunstigers te kunnen aanbieden, waartoe zij zich minzaam aanbevelen.
I. E. VAN COEVORDEN & Co.

GEBROEDERS LEEK,

Schoolholm C 19, te *Groningen*, hebben in hunnen steeds ruim voorzienen en goed gesorteerden **MANUFACTUUR-, GAREN-** en **LINTWINKEL** op nieuw ontvangen: eene groote partij GEKLEURDE JACONETS, ver beneden den gewonen prijs, alsmede JACONETS, CALICOTS en supra-fijn WIT KATOEN in Lappen, benevens eene partij van dezelfde **STIJVE KOORDROKKEN,** welke het voorgaande jaar een ieder zoo zeer bevallen zijn; alles tot zeer billijke prijzen. Zullen Maandag nog ontvangen: een schoon assortement smaakvolle KRAGEN, MOUWEN, NEGLIGÉMUTSEN, ENZ., en wel uit de **eerste en goedkoopste huizen.**

P.S. KOOPLIEDEN worden op bovenstaande Advertentie **bijzonder opmerkzaam gemaakt.**

Ondergeteekende, van af heden zijne Affaire als **Mr. Kleermaker KWITEERENDE**, bedankt zijne geëerde Begunstigers voor het vertrouwen, hem gedurende een tijdvak van 43 jaren zoo ruimschoots geschonken.
WINSCHOTEN, 1 Mei 1857.
R. FEIS.

W. FEIS, R.Z.,

te Winschoten,

heeft van *Parijs* ontvangen de **NIEUWE MODELLEN** van **DAMES HOEDEN**; MUTSEN en MANTILLES, DOORGEWERKTE NIEMMESCHE, GEDRUKTE CACHEMIREN en BARÈGE-LONG-SHAWLS, FRAAIJE ZIJDEN, BARÈGE en ANDERE

KLEEDJESSTOFFEN,

en verder allerhande NOUVEAUTÉS voor het Saizoen. — **DAMESHOEDEN** en **MUTSEN** worden **VERANDERD** en **GEWASSCHEN.** — Het

HEEREN-KLEEDINGMAGAZIJN

is thans ruim gesorteerd in JASSEN, PALETOTS, RIJBROEKEN, REGENPALETOTS, ENZ. — Mede ontvangen: **FRAAIJE STOFFEN** voor VESTEN, BUKSKINS en LAKENS. Levert **TAPIJTEN, BEDDEN, BAAPZEILEN** en verdere

MANUFACTUREN.

BESTELDE GOEDEREN zullen bij continuatie onder directie van R. FEIS (mijn Vader) worden vervaardigd. — **KLEERMAKERSKNECHTEN,** hun werk verstaande, kunnen onmiddellijk per Stuk, tegen **goede betaling,** WERK bekomen.

In eene **ALGEMEENE BIJEENKOMST** van **HUISVERWERS** is bepaald (behalve eenige uitzonderingen) in de **langere** dagen te werken of te laten werken **6 scheft of 12 uur,** beginnende van des morgens 5½ tot 8 uur en van 8½ tot 12 uur, des middags van 1½ uur, tusschen 4 en 5 een half uur rusten en theedrinken, vervolgens tot des avonds 8 uur.

TE KOOP:

Eene zeer weinig gebruikte **BAROUCHETTE.** Te bevragen bij den Zadelmaker J. BOERMA, buiten Der-Apoort te *Groningen*.

Bij de **Gebroeders SCHAAP** zullen HEDEN AVOND worden geslagt: twee buitengewoon zware **vetweiders,** *zonder weerga.*

De

ECHTE TANDZEEP

van Dr. SUIN DE BOUTEMARD maakt de Tanden zuiver wit zonder het émail aan te doen, bewaart ze voor ziekelijke aandoeningen en houdt den mond frisch.

Het stuk kost 40 Cent en is toereikende voor een half jaar.

DE ECHTE

Dr. Borchardt's Zeep

is samengesteld uit fijne aromatische en etherische Oliën en delikate bestanddeelen, verwijdert puisten, schubben, levervlekken, sonnebrand, sproeten, en de huid behoudt door alle jaargetijden dat fluweelige, veerkrachtige en frissche voorkomen, dat de schoonheid zoo zeer verhoogt. Men gebruikt ze met een wollen lapje, waarmede men de huid een- of tweemaal daags wascht. De prijs is 40 cent.

Amsterdam, VERKOOPHUIS; *Appingedam,* S. RITSEMA; *Assen,* H. P. A. VAN GORCUM; *Delfzijl,* T. J. WIJNTJES; *Groningen,* C. RIKKERS en M. GAASBEEK; *Hoogezand,* F. M. DIKEMA; *Nieuwolda,* R. P. v. CALCAR; *Pekela,* J. T. FELDBRUGGE; *Stads-Kanaal,* H. KREKEL; *Veendam,* S. SAVENIJE; *Winschoten,* G. WASMAN, en in de bekende Dépôts in de andere Steden.

Te *Groningen*, bij de Erven C. M. VAN BOLHUIS HOITSEMA.